

MAKEDONYA

ÜLKE RAPORU

Hazırlayan : **Mevlt Tuęrul GRGN**
Ankara - February, 2011

T.C. Bařbakanlık
Dış Ticaret Müsteşarlığı
İHRACATI GELİŞTİRME ETÜD MERKEZİ

MAKEDONYA

► Temel Sosyal ve Ekonomik Göstergeler

Üyesi Olduğu Uluslararası Kuruluşlar

Dünya Ticaret Örgütü (World Trade Center - WTO)
Birleşmiş Milletler (United Nations - UN)
Avrupa Konseyi (Council of Europe)
Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (North Atlantic Treaty Organization - NATO)
Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund - IMF)

► Genel Bilgiler

Coğrafi Konum

Makedonya; kuzeyde Sırbistan ve Kosova, batıda Arnavutluk, güneyde Yunanistan, doğuda Bulgaristan ile komşudur. Makedonya'nın tek büyük ırmağı tam ortasından geçen Vardar Nehri'dir. Ülkede yüksekliği iki bin m'yi geçen 16 dağ bulunmakla birlikte, en büyük göller Arnavutluk, Yunanistan ve Makedonya Cumhuriyeti'nin kesiştiği noktada bulunan Ohri, Prespa ve Doyruran Gölü'dür.

Siyasi ve İdari Yapı

Ülke 1991 yılında Yugoslavya'dan Makedonya ismi ile bağımsızlığını ilan etmiştir. Birleşmiş Milletler ülkeyi 1993 yılında Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti (EYMC) ismi ile tanıdığını duyurmuştur. Diğer uluslararası örgütler olan Avrupa Birliği, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü, Uluslararası Para Fonu, Avrupa Yayın Birliği ve Uluslararası Olimpiyat Komitesi gibi örgütler ülkeyi Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti (EYMC) adıyla tanımışlardır.

Türkiye, Makedonya Cumhuriyeti'nin bağımsızlık ilanı ile beraber ülkeyi kendi ismi ile tanımıştır. Nitekim bu sebeple Makedonya'yı Eski Yugoslav Cumhuriyeti Makedonya ismiyle (FYROM) tanıyan NATO teşkilatına ait ve içinde Makedonya geçen tüm belgelerde metinde "FYROM" kısaltması geçerken belgenin sonundaki bir dipnotta Türkiye'nin ve diğer NATO üyeleri A.B.D, Arnavutluk, Bulgaristan, Estonya, Hırvatistan, İsveç, İzlanda, Kanada, Litvanya, Macaristan, Norveç, Polonya, Romanya ve Slovakya ile birlikte Makedonya'yı anayasal ismi ile tanıdığı ayrıca belirtilmiştir.

► Genel Ekonomik Durum

Ekonomik Yapı

Avrupa'da ekonomik açıdan en az gelişmiş ülkelerden biri olan Makedonya, bağımsızlığını kazandığı 1991 yılından bu yana merkezi ve planlı ekonomiden serbest piyasa ekonomisine geçişin sancılarını yaşamaktadır. AB'ye adaylık süreci ve bununla bağlantılı olarak son birkaç yıldır gerçekleştirilen reformlar sonucunda sağlanan makroekonomik istikrar sayesinde ekonomideki büyüme ve yeniden yapılanma çabaları sürmektedir.

Makedonya'nın planlı ekonomiden pazar ekonomisine geçiş sürecinde sanayinin ekonomi içerisindeki payı ciddi oranda azalmış ve 1990'lı yılların başında % 45 iken 2005 itibarıyla %27'ye inmiştir. Sanayide ağırlık demir-çelik, tekstil ve metalürjidedir. Tarım sektörünün ise GSYİH'deki payı % 14'tür. Makedonya ekonomisi içinde en büyük pay yüzde 59 ile hizmetler sektörüne aittir. Hizmetler özellikle ticaret, taşımacılık, telekomünikasyon, bankacılık alanlarında yoğunlaşmaktadır.

Bir süredir uygulanan ekonomik reform programı ve düşük enflasyon politikası sayesinde Makedonya makro ekonomi verilerinde kaydedilen görece olumlu gelişmeler devam etmiştir. Ayrıca hükümet, 2007 yılında kamu borçlarını zamanından önce ödemiştir. Bundan önceki hükümet gibi şimdiki hükümetin de önceliği yabancı yatırımcı çekmek ve özel sektöre ağırlık vermek olmuştur.

Kurumlar ve gelir vergisi %15'ten; 2007 yılında %12'ye, 2008 yılında ise %10'a düşürülmek suretiyle bölgedeki hatta Avrupa'daki en düşük vergi olmuştur. Bu önlemler yabancı yatırımların artırılması, ekonomik büyümenin sağlanması ve işsizlik oranının düşürülmesi hedeflenmiştir.

Uygulanan ekonomik reformlar sonucunda Dünya Bankası tarafından yayımlanan "Doing Business 2008" Raporu'na göre Makedonya, reformlar konusunda en başarılı dördüncü ülke olmuş, alınan bu derecede özellikle şirket kurma prosedürünün "tek başvuru sistemi (one-stop-shop system)" sayesinde

çok basitleştirilmesi etkin olmuştur. Ancak, 2008 yılında, gerçekleştirilen genel seçimlerin de etkisiyle söz konusu reform sürecinde bir yavaşlama gözlenmiş ve bu durum Avrupa Birliği'nin Makedonya İlerleme Raporu'nda da hiçbir gündem başlığında ilerleme kaydedilemediği ifadesiyle belirtilmiştir. Devam eden süreçte de genel olarak, Makedonya'daki iç politik saiklerle Avrupa Birliği yolundaki gelişmelerde dalgalı bir seyir göze çarpmaktadır.

Makedonya Yatırım Ajansı'nın (MAKINVEST) ülkeye yabancı yatırımcı çekmek için hazırladığı yayınlarda ve gerçekleştirdiği sunuşlarda Makedonya'nın gelişmiş bir altyapıya sahip olduğu belirtilmesine ve bu bilginin diğer bölge ülkeleriyle kıyaslandığında doğru olmasına rağmen, ülke ekonomisinin hemen hemen her alanının ciddi olarak modernleştirilmesi, geliştirilmesi ve herşeyden önemlisi bürokrasi ve özel sektörde hakim olan ağır ve gevşek iş kültürünün profesyonelleştirilmesi yönündeki şiddetli ihtiyaç devam etmektedir.

Nisan 2008'de Romanya'nın başkenti Bükreş'te gerçekleştirilen NATO zirvesinde, Yunanistan ile yaşadığı isim sorunu nedeniyle Makedonya'nın söz konusu örgüte üyelik daveti alamaması ve ülke vatandaşlarının beklentilerinin aksine Makedonya'nın Fransa ve Almanya gibi ülkelerden destek görememesi ülkede toplumsal bir travma etkisi yaratmıştır. Söz konusu etkiler ve içeride muhalefetteki Arnavut partisiyle yaşanan sıkıntılar sonrasında Makedonya Hükümeti erken seçim kararı almıştır. Bu tarihten Ağustos başlarına kadar ülkede zaten iyi işlemeyen ve ciddi yolsuzluk problemleri barındıran kamu bürokrasisi ve yargı sistemi durma noktasına gelmiş, daha önce açılmış bulunan birçok ihale de ertelenmiş ya da sonra yeniden projelendirmek üzere iptal edilmiştir. 2008'in son çeyreğinden itibaren ortaya çıkan küresel krizin etkisiyle de zaten küçük olan Makedonya ekonomisi 2009'da daha da daralmıştır.

Bir önceki hükümetteki büyük parti konumundaki DPMNE-VMRO, Haziran 2008 seçimlerinden daha da güçlenerek ve seçim öncesinde muhalefette bulunan etnik Arnavut partisi DUI'yi ve Makedonya'daki en büyük Türk siyasi oluşumu olan Türk Demokratik Partisi'ni (TDP) içine alan yeni bir koalisyon hükümeti kurarak çıkmıştır.

Makedonya'da gerçekleşen iktidar değişikliklerinde ilgili kamu bürokrasisinin neredeyse tamamen değiştiği ve Makedonya kamu bürokrasisinin kurumsal hafızasının çok zayıf olduğu dikkate alındığında, söz konu seçimler sonucunda iktidarda köklü bir değişiklik olmaması devlette devamlılık açısından olumlu bir gelişme olarak algılanmıştır. Ancak, aynı gelişme eski hükümet döneminde sorun olmaya başlayan bazı yozlaşmaların ve olumsuz toplumsal ve kültürel (iş kültürü) olguların devam etmesi ile kirli ilişkiler içine girmeye başlayan iktidar odaklarının bir dönem daha aynı ilişkilere devam etmesi sonucunu da doğurmuştur.

Yaşanan ekonomik ve uluslararası politika sıkıntılarına rağmen, özellikle 2009 yılında yeniden AB entegrasyonuna odaklanan hükümetin çabaları sonucunda, 15 Ekim 2009'da yayımlanan son ilerleme raporunda Avrupa Komisyonunun Makedonya ile tam üyelik müzakerelerine başlanması yönündeki tavsiye kararı açıklanmıştır.

Halihazırda Yunanistan ile yaşanan isim sorunu çözülmeden Makedonya'nın NATO ve AB üyeliği için somut herhangi bir adım atılması mümkün görünmemekte olup, söz konusu sorunların çözümüne ilişkin yoğun uluslararası çabalar devam etmektedir. Makedonya'nın NATO ve AB üyeliği önündeki en büyük engel durumunda bulunan isim sorununun bir şekilde çözülmesi, ülkesel ve bölgesel güvenliği önemli bir kriter olarak değerlendiren uluslararası yatırımcılar açısından büyük önem taşımaktadır.

Ekonomi Politikaları

Makedonya ekonomisinin 2010 yılında % 0,8, 2011'de %2,4 ve 2012'de % 3,4 oranında büyüme göstereceği beklenmektedir. 2011 ve 2012 enflasyon oranlarının sırasıyla %3,4 ve %3,2 olması beklenmektedir.

Son dönemde Yunanistan ve Avrupa Birliği ekonomilerinde görülen olumsuz gelişmelerin Makedonya ekonomisine de ciddi etkilerinin olacağı beklenmelidir. Zira, 2009 yılında AB ülkelerinin Makedonya'nın ihracatından aldığı pay %56,2, ithalatından aldığı pay ise %52,2 olarak gerçekleşmiştir. 2008 yılında AB ülkelerine 2,367 milyar ABD Dolarlık ihracat gerçekleştiren Makedonya'nın bölgeye 2009'daki ihracat rakamının %36'lık bir düşüşle 1,513 milyar ABD Dolarına gerilediği görüldüğünde durumun ciddiyeti daha fazla ortaya çıkmaktadır.

Ayrıca, Avro'ya ilişkin uluslararası beklentilerin giderek kötüleşmesi ve Avro'nun diğer paralar karşısında ciddi oranda değer kaybetmesi sürecinin devam etmesi halinde ulusal para birimi olan Makedonya Denarını (MKD) Avro'ya (1 Avro=61,3 MKD) bağlamış (peglemiş) olan Makedonya açısından orta ve uzun vadede önemli riskleri de beraberinde getirebileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Yunanistan özelinde ise, iki ülke arasında yaşanan tüm siyasi ve toplumsal sorunlara rağmen, adı geçen ülke hala Makedonya'nın doğal ticari ve ekonomik ortaklarından biri olma özelliğini korumaktadır. Yunanistan, Makedonya'nın en önemli üçüncü dış ticaret ortağıdır ve Makedonya'da 1990'lı yıllarda gerçekleştirilen özelleştirmeler sırasında yapılan satın almalar sonucunda Makedonya'daki en önemli yabancı yatırımcı ülkeler arasında ön sıralarda yer almaktadır. Halen Makedonya'nın en büyük bankası durumunda bulunan Stopanska Banka'nın sahibi Yunanistan Merkez Bankasıdır. Ayrıca, ülkedeki tek petrol rafinerisi de Yunanlılara aittir. Halihazırda Makedonya'daki Yunan yatırım tutarının 1 milyar Avronun üzerinde olduğu bilinmektedir.

Yunanistan'daki borç krizi nedeniyle zor bir dönem geçiren AB ülkelerinin ekonomilerinde görülebilecek olası bir daralmanın ülkemiz ekonomisine de olumsuz yansıtacağı çok açıktır. Örneğin, diğer birçok sektör gibi otomotiv sektörümüzün de ihracatının en önemli pazarı konumunda bulunan AB'de otomotiv satışlarında son birkaç aydır görülen düşüşler krizden çıkma aşamasında yeniden büyüme beklentisi içinde bulunan otomotiv sektörümüzün AB'ye ihracatını simdiden etkilemiş görünmektedir.

Ülkenin iç siyasi yapısı da Makedonya ekonomisi açısından iyi izlenmesi gereken bir nitelik taşımaktadır. Makedonya'da resmi rakamlara göre ülke nüfusunun %25'ini oluşturan Arnavutların içinde yer almadığı herhangi bir hükümetin kurulması mümkün bulunmamaktadır. İki etnik grup arasında genellikle güvene dayanmayan ve farklı öncelikler taşıyan ilişkiler nedeniyle zaman zaman hükümetlerin ciddi sıkıntılar yaşadığı gözlenebilmektedir. Örneğin, Yunanistan ile yaşanan isim sorunu Makedonlar için büyük bir önem taşımakta iken, AB ve NATO üyeliğinin getirmesini umdukları faydalar yanında bazı Arnavutlar ülkelerinin isminin ne olacağı hususunun çok da önemli olmadığını belirtmektedir.

Gerek hükümet gerek başka çevreler tarafından sıklıkla iç siyaset malzemesi olarak kullanılan Yunanistan'la yaşanan isim sorununun aşılabilmesi, bunun sonucunda zaten sorunlu olan Makedon-Arnavut ilişkilerinin daha da gerilmesine sebep olabilecek nitelikte değerlendirilmektedir.

Her iki konu da, zaten çok küçük bir pazar olmasından dolayı büyük şirketler tarafından çok fazla ciddiye alınmama gibi algısal bir sorunu bulunan Makedonya'nın ulusal ve uluslararası güvenlik gerekçeleriyle yatırım yapılması riskli bir ülke olarak algılanmasına neden olmaktadır. Aslında yeterli veriye dayanmayan söz konusu yanlış algılamaların üstüne bir de ülkenin içindeki yolsuzluk, yavaş iş kültürü, ağır ve sorunlu işleyen bürokrasi ve çeşitli saiklerle zaman zaman tarafsızlığını kaybedebilen ve çok ağır işleyen yargı sistemi gibi sorunlar eklenince tablonun biraz daha karardığı görülmektedir.

Bununla birlikte, Yunanistan'ın içine düştüğü krizin Makedonya'ya yönelik olumlu etkilerinin olabileceği de göz ardı edilmemelidir. Böyle bir senaryoda, AB ve NATO üyesi olması sayesinde istediğini elde etmeden Makedonya'nın adı geçen kuruluşlara üyelik çabalarını engelleyebilen ve şimdiki kadar uluslararası camianın baskılarına direnebilen Yunanistan'ın, krizden dolayı söz konusu baskılara daha fazla dayanamayarak Makedonya ile daha makul bir arayol bulmaya yanaşması beklenebilecek bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Böyle bir gelişme sonucunda Makedonya'nın AB ve NATO üyeliklerinin önündeki engelin kalkması Makedonya'nın çok hızlı bir ekonomik büyüme sürecine girmesine ve çok kısa vadede NATO üyeliğini, kısa-orta vadede ise AB üyeliğini elde etmesine zemin hazırlayacaktır. Böyle bir gelişme ise, 2008 yılında Bükreş'te gerçekleştirilen NATO zirvesinde ve bütün uluslararası platformlarda Makedonya'ya açık ve güçlü destek vermekte olan Türkiye'nin son iki yıldır Yunanistan ve diğer birçok ülke aleyhine yavaş yavaş elde ettiği ekonomik kazanımların gerilemesine neden olacak, müstakbel bir AB üyesi olacak olan Makedonya'da AB ve Yunanistan'ın ekonomik etkinliklerinde ciddi bir artış yaratacaktır.

Yunanistan'daki krizin Makedonya'ya ve ülkemizin Makedonya'daki ekonomik pozisyonuna ilişkin oluşturulabilecek bir başka senaryoya göre ise Yunanistan'ın, yaşadığı tüm ekonomik ve siyasi zorluklara rağmen Makedonya ile sorunlarını makul bir şekilde çözmeye yanaşmaması halinde, bölgede giderek daha güçlü bir siyasi ve ekonomik aktör olma yolunda hızla ilerleyen Türkiye'ye ilişkin olumlu sayılabilecek algılamaların Makedonya'da daha da güçlenmesi ve Makedonya'nın içeride var olan tüm yapısal sorunlarına rağmen Türkiye'den yatırımcı çekme konusundaki arzusunun artarak devam etmesini sağlayacaktır.

Balkanlardaki ve genel olarak Avrupa'daki taşların hızla yerinden oynadığı bu günlerde, Yunanistan krizi sonrasında oluşabilecek bir başka gelişme ise, halihazırda Makedonya'da 1 milyar Avronun üzerinde yatırımı bulunan Yunanistan'ın Makedonya'da ekonomik anlamda tutmakta olduğu köşe başlarını zaman içinde kaybetmesi ihtimalidir. Her ne kadar Yunanistan'ın Makedonya'daki ekonomik varlığını çok kısa bir sürede kaybetmesi çok olası görülme de, mevcut veriler çerçevesinde orta vadede dahi toparlanmasa beklenmeyen Yunanistan'ın, halihazırda bile mali yapıları çok güçlü olmayan Makedonya'da faaliyet gösteren şirketlerini artık destekleyemeyeceği ve söz konusu şirketlerin bir şekilde satılması gündeme gelebilecektir. Bu durumda da, söz konusu gelişmelerin yakından takip edilip gerekli hamlelerin zamanında yapılması önem taşıyacaktır.

Ekonomik Performans

Makedonya İstatistik Kurumu verilerine göre 2008 yılında Makedonya Cumhuriyetinde Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH) 6,5 milyar doları, kişi başına düşen milli gelir ise 3.152 dolar olarak gerçekleşmiştir. Makedonya Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın para politikası sonucu olarak dengeli döviz kuru ve düşük enflasyon devam etmiştir. Makedonya'nın 2008 yılı dış ticaret hacmi 10,83 milyar dolar olarak gerçekleşmiş, söz konusu hacmin 6,85 milyar dolarlık kısmını ithalat, 3,98 milyar dolarlık kısmını ise ihracat oluşturmuştur.

2008 yılı boyunca küresel ekonomide görülen önemli dalgalanmalar, petrol, gıda ve temel hammaddelerde görülen rekor düzeydeki artışlar ve büyük oranda buna bağlı olarak görülmeye başlayan enflasyon artışları, parasını resmi olarak Avro'ya bağlamış olan Makedonya için de özellikle 2008'in ilk üç çeyreğinde önemli zorluklar yaratmıştır. Sonrasında küresel ekonomide baş gösteren durgunluk nedeniyle başta petrol olmak üzere diğer temel maddelerin fiyatlarında görülen düşüş ülkenin ödemeler dengesine kısmen de olsa olumlu yansımıştır.

Ayrıca, Makedonya ekonomisinin ve özellikle finans piyasasının küresel ekonomiye henüz entegre olmaması Makedonya için göreceli bir avantaj sağlamıştır. Özellikle krizin kaynağı pozisyonunda bulunan ve küresel ekonomideki çöküşten doğrudan etkilenen uluslararası finans kuruluşlarının zaten çok küçük olan Makedonya finans piyasasında operasyonlarının bulunmaması, Makedonya finans sisteminin ayakta kalabilmesine vesile olmuştur. Bu duruma paralel olarak, Makedonya ekonomisi 2008 yılında büyümeye devam etmiş ve dünyanın büyük ekonomileri önemli daralmalar yaşarken Makedonya ekonomisi 2008'de %5'lik bir büyüme kaydetmiştir. Bununla birlikte Makedonya ekonomisinin, 1991'de ülkenin bağımsızlığını kazandığı dönemlerdeki ekonomik büyüklüklerine ancak ulaşmakta olduğu da dikkate alınmalıdır.

Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (European Bank for Reconstruction and Development -EBRD) tarafından Aralık 2009'da açıklanan bilai ve aöre. sosvalist reimin devam ettiği 1989 yılından bu vana

geçen 20 yılda Makedonya 1989'daki GSMH'sini ancak yakalayabilmiş ve % 2 oranında aşmıştır. Ayrıca, Sırbistan'ın bugünkü GSMH'sinin 1989'daki büyüklüğünün % 72'si düzeyinde bulunduğu, Bosna Hersek için bu oran %84, Karadağ için ise %92 olduğu bildirilmiştir.

2009 yılının ilk üç çeyreğinde, yine küresel krizin etkisiyle Makedonya ekonomisinde negatif büyüme görülmüş, küçülme sırasıyla birinci çeyrekte %0,9, ikinci çeyrekte %1,4 ve üçüncü çeyrekte ise %1,8 olarak gerçekleşmiştir. 2009'un son çeyreğinde ise ekonomide %1,2 oranında görülen büyüme sonucunda 2009 yılı %0,7'lik bir küçülme ile tamamlanmıştır.

2008 Kasım ayından bu yana zaten çok güçlü olmayan sanayi üretimi düzenli olarak düşmüştür (aylık %10 civarında düşüşler). 2009 yılında 2008'e göre yıllık sanayi üretimi düşüşü ise %7,9 olarak gerçekleşmiştir. Ayrıca, halen devletin bütçe gelirlerinde %30'lar gibi önemli oranda pay sahibi olan gümrük vergi gelirlerinde (KDV dahil) yaşanan daralma, genişletici maliye politikası uygulamak zorunda kalan hükümeti zor durumda bırakmıştır.

Kağıt üstünde, özellikle maliyetler açısından önemli avantajlar sunan Makedonya'da çok ağır işleyen, bilgi ve istatistik yaratma ve depolama konusunda önemli zaafı bulunan ve bu nedenle kayda değer bir değerlendirme yapılmasını sağlayacak verilerden yoksun bir bürokrasi, sık sık değişen mevzuat ve güven duyulmayan yargı sistemi, olası yabancı yatırımcıların Makedonya'da gerçekleştirilmeyi öngördüğü yatırım kararlarını bir kez daha değerlendirme gereği duymalarına neden olabilmektedir.

Bununla birlikte, AB üyesi olsun olmasın bölgedeki diğer ülkelerdeki benzer sıkıntılarla karşılaştırıldığında Makedonya'nın yukarıda belirtilen hususlarda çok kötü durumda olduğu yönünde bir beklenti yaratmak da yanlış olacaktır, çünkü yukarıda belirtilen sorunlar, iş kültürü hemen hemen aynı olan tüm Balkan ülkeleri için geçerlidir. Dolayısıyla, Makedonya'nın genel olarak diğer bölge ülkelerinden daha iyi durumda olduğu belirtilmelidir.

Sektörler

Tarım ve Hayvancılık

Ülkenin uygun iklim şartları, gelişmiş bir tarım sektörünün oluşumuna yol açmıştır. Ülkede işlenilebilir toprak 1,3 milyon hektardır. 1999'da yürürlüğe giren kanun, bireylere toprak mülkiyeti hakkı tanımaktadır. Kanun uzun vadeli toprak kiralama hakkı ve işlenebilir toprak için 40 yıla, hayvancılık yapılacak toprak kullanımı için 20 yıla varan vergi muafiyetleri vermektedir. Tarım sektörü 2007 yılında GSYİH'nin yüzde 10'unu oluşturmuştur. Ülke erken sezon meyve ve sebze üretimi gibi katma değeri yüksek ürünlerle ihracatını arttırma potansiyeline sahiptir. Bununla beraber Makedonya gıda ihtiyacının büyük bir kısmını ithalata karşılamaktadır. 1990'lı yılların başında Eski Yugoslavya'nın dağılması, geleneksel pazarlarını kaybeden Makedonya çiftçilik sektörünü imalat sektörü kadar olmasa da kötü etkilemiştir.

Tütün, tarım sektöründeki ihracata yönelik en önemli üründür. Yıllık üretimi ortalama 30,000 tondur. Başlıca 20 firmanın ürettiği 20,000 ton tütünün yüzde 50'si ihraç edilmektedir. 1998'den bu yana devlet desteğindeki azalmaya paralel olarak üretimde düşüş kaydedilmektedir. Bununla beraber 2007 yılında ihracat gelirlerinin %6,2'sini tütün oluşturmuştur. Ülkedeki çiftçiler kamudan, buğday ve tarımda destekleme alımları ve kamu ve özel bankalara olan borçlarının yeniden yapılandırılması da dahil olmak üzere, sürekli olarak daha fazla mali yardım talep etmektedirler. Tarım sektörü 2004 ve 2007 yıllarında gerçekleşen AB genişlemelerinden bu yana AB'nin sıkı kalite standartlarına uyum sağlama konusunda zorlanmaktadır. Sektördeki istihdamın toplam istihdam içindeki payı azalmaktadır.

Sanayi

Sırbistan'a karşı uygulanan BM yaptırımları ve Yunan ambargosu ile birlikte eski Yugoslavya, Doğu-Orta Avrupa ve eski Sovyetler Birliği'nde yer alan geleneksel tedarikçilerin ve pazarların kaybedilmesi Makedonya'daki imalat sanayii üzerinde yıkıcı bir etki yaratmıştır. Bu etkiler halen hissedilmektedir. 2003 yılında sektördeki işçi sayısı 89 000 iken, madencilik ve İnşaat hariç olmak üzere, imalat sanayiinde 2007 yılı sonu itibarıyla toplam istihdamın %20'sini teşkil eden 124.590 işçi istihdam edilmektedir.

İmalat sanayiinde üretim miktarı bağımsızlığın kazanıldığı 1996 yılından itibaren düşüş göstermiş, 2000 yılı sonundan itibaren Makedonya'nın sınır komşusu Kosova'daki talep artışına paralel olarak hızlı yükselme gözlenmiştir. 2001 yılı, ülkede yaşanan güvenlik krizi ile üretim ve yatırım planlarının askıya alınması ile imalat sektörü için kötü bir yıl olmuştur. 2004 yılında madencilik ve metal işleme sektörlerindeki düşüşle beraber üretim azalmış, 2005 yılında ise üretimde %7 oranında artış gözlenmiştir. 2006-2007 yıllarında sektördeki büyüme %3,6 oranında kalmıştır.

Madencilik

Yeraltı kaynakları açısından oldukça zengin olan Makedonya'da kursun-çinko (Zletovo, Sasa ve Toronica'da), bakır (Bucim'de), demir mineralleri, manganez, nikel, krom, altın, titanyum ve uranyum bulunmaktadır. Özellikle kurşun ve çinko üreten tesislerin ivedilikle yenilenmesi gerekmektedir. Madencilik, GSYİH'ye % 0,5 oranında katkıda bulunmaktadır. Üretimin yüzde 70'i AB ülkelerine ve ABD'ye ihraç edilmektedir. Metalürji ise GSYİH'ye yüzde 5,4 ve ülkenin toplam ihracatına yüzde 2,37 oranında katkıda bulunmaktadır.

Madencilik ve metalürji sektörü halen kapasitesinin altında çalışmaktadır. Sektördeki firmaların teknolojisinin yenilenmesi ve enerji tasarrufu sağlayacak teknolojilere geçiş düşünülmektedir.

İnşaat

Komünist dönem boyunca Makedon firmaları özellikle Ortadoğu ülkeleri ve gelişmekte olan ülkelerde büyük inşaat projelerinde yer almışlardır. İhale alma sürecinde politik etkilerin baskın olduğu bu sürecin 1990'ların başında çökmesi ve 2001 yılında yaşanan güvenlik krizi sektörü kötü etkilemiştir. 2004-2005 yıllarında yüksek petrol fiyatları sayesinde gelir ve talebin arttığı Rusya başta olmak üzere çeşitli ülkelerde alınan işlerle sektörün yurtdışı gelirlerinde önemli oranda artış yaşanmıştır. Bununla beraber Rusya ve Sırbistan'da inşaat talebinin azalmasıyla 2006 yılında bir önceki yıla göre gelirlerde %1,6 oranında azalma olmuştur.

İnşaat sektörünün yarattığı yurtiçinde ve yurtdışında yarattığı toplam katma değer 2005 yılında azalırken, 2006 yılında %17,2 oranıyla büyük artış göstermiştir. Sektörün ekonomideki payı %7, istihdam içindeki payı ise %6'dır.

Turizm

Makedonya'daki otellerin 80 bin'den fazla yatak kapasitesi mevcuttur. Sektördeki özelleştirmenin yavaş ilerlemesi ve iç istikrarsızlıklar sebebiyle bu alandaki mevcut potansiyel değerlendirilememektedir. Ülkede Roma, Ortaçağ ve Osmanlı döneminden kalma tarihi eserler mevcuttur. Ülkenin en önemli turizm merkezi Ohri, Prespa ve Dojran gölleridir. Aynı zamanda ülkede birçok termal su kaynağı ve dağ turizmi açısından uygun olanaklar bulunmaktadır. Ülkede iki bin metrenin üzerinde yüksekliğe sahip 16 dağ bulunması, kış turizmi olanaklarını artırmaktadır. Popova Sapka, Mavrovo, Pelister, Galicica ve Osogova kış turizm merkezlerinde yol, kayak pistleri, teleferik gibi alt yapı yenilenmesini takiben, bu merkezler bütün Avrupa'dan turist çekmeye başlamıştır. Uzun süre kar bulunan bu merkezlerde kayak pistleri oldukça büyüktür.

Makedonya turizminin en parlak olduğu 1987 yılında 1,6 milyonu yabancılara ait olmak üzere 4 milyon gece konaklama gerçekleşmiştir. Bununla beraber eski Yugoslavya'nın en popüler tatil merkezi olan Hırvatistan'da aynı dönemde bu rakam 68 milyon geçmiştir. Eski Yugoslav Cumhuriyeti ülkelerinin yanısıra Alman ve İtalyan turistlerin yoğun ilgi gösterdiği gözlenmektedir. 2007 yılında turizmin milli gelire katkısı %2,7 oranında olmuştur. Turizm sektörünün en önemli problemleri kur politikasından kaynaklanan fiyat rekabeti ve yatırım yetersizliğidir. Resmi rakamlara göre 2007 yılında Makedonya'ya gelen turist sayısı bir önceki yıla göre %7,4 oranında artış göstermiştir. 2008 yılı başında hükümet tarafından turizmi teşvik etmek amacıyla yeni bir ajans kurulacağı ve seyahat acentelerine destek sağlanacağı açıklanmıştır.

Bankacılık

Komünist dönemde Makedonya'daki bankaların çoğu eski Yugoslavya'nın diğer ülkelerinde olduğu gibi doğrudan devlet tarafından değil büyük kuruluşlar tarafından yönetilmekteydi. Bu bankalar kredi verme vb gibi temel bankacılık faaliyetlerinden çok sahiplerine kaynak aktarma amacını taşımaktaydılar. Bu doğrultuda bölgesel ve yerel bankaların çoğunun 1990'lı yıllar boyunca yerel işadamları ile fazla ticari ilişkisi olmamıştır.

2002 yılında Avro'nun yürürlüğe girmesi, tasarruflarının büyük çoğunluğunu Alman Markı olarak tutan halkın bankalara başvurması ile ticari bankalarda bir mevduat patlaması yaşanmasına sebep olmuştur. Yaklaşık 300 milyon \$ tutarında özel tasarruf bankalara akmıştır. Ülkenin yabancı para rezervleri 2000 yılı sonunda 115 milyon \$ iken bu rakam 2001 yılı sonunda 494 milyon \$'a yükselmiştir.

Yapılan yasal değişiklikler bankalar ile bankaların sahibi olan kuruluşlar arasındaki bağların kopmasına, getirilen yüksek sermaye gereklilikleri zayıf bankaların sektörden çekilmesine sebep olmuş ve bankacılıkta yoğunlaşma yaşanmıştır. 2007 yılı başı itibarıyla sistem 19 mevduat bankası ve 12 tasarruf bankasından oluşmaktadır. Stopanska banka, Komercijalna banka and NLB Tutunska banka adlı 3 büyük banka tüm mevduatların %71'ini ve kredilerin %68'ini uhdelerinde bulundurmaktadırlar.

Makedonya'da başkent Üsküp'te kurularak tek şube ile faaliyet gösteren T.C. Ziraat Bankası 2008 yılında Gostivar ve Tetova şehirlerinde de birer şube açmıştır.

Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

Makedonya, yabancı yatırım akışını artırmak için 2005 Ocak ayında Yabancı Yatırımlar Ajansı'nı (Makinvest) kurmuştur. Makedonya'daki yabancı yatırımların önemli bir kısmı telekomünikasyon, bankacılık, sigortacılık, petrol sanayi, tekstil, gıda, tütün, ticaret ve hizmet sektöründe görülmektedir. Son dönemde, çeşitli doğrudan yabancı sermaye yatırım yöntemleriyle Makedonya'da yatırım yapan şirketlerin sayısı artmaktadır.

Soz konusu şirketler arasında, İngiltere'den Johnson Matthey ve QBE Insurance Group Limited, Avusturya'dan Mobilkom Austria ve EVN, Almanya'dan T-Home, Fransa'dan Societe Generale, ABD'den Johnson Controls (USA), Yunanistan'dan National Bank of Greece, Hellenic Bottling Company S.A. ve Titan Group, Hollanda'dan Mittal Steel, İsviçre'den Duferco gibi firmalar yer almaktadır.

Makedonya Hükümetiyle TAV, Şişecam ve Borteknik'in imzaladığı sözleşmeler sonrasında Makedonya'daki mevcut firmalarımızın yatırımlarının gerçekleşmesi neticesinde Türkiye'nin de Makedonya'daki önemli yatırımcı ülkeler arasına gireceği öngörülmektedir.

Makedonya'daki doğrudan yabancı yatırımların resmi kayıtları Makedonya Merkez Bankası tarafından tutulmakta, ancak adı geçen kuruluşun sadece başlangıç tutarını kaydetmesi, daha sonra ülkeye gelen ve yatırımın asıl büyük kısmını oluşturan tutarların kayda alınmaması nedeniyle Makedonya Merkez Bankası'nın konuyla ilgili istatistikleri güvenilir bir kaynak niteliği taşımamaktadır.

Bu gerçekler ışığında, Makedonya Merkez Bankası'nın resmi rakamlarına göre Avusturya'nın en büyük yabancı sermaye yatırımı gerçekleştiren ülke konumunda bulunduğu Makedonya'da Türk yatırımları diğer ülkelere oranla düşük düzeylerde kalmaktadır.

Makedonya'da doğrudan yabancı sermaye yatırımı gerçekleştiren Türk şirketlerinin sayısı 100 civarında olup bunların önemli bölümü KOBİ niteliğinde firmalarımızdır. Halihazırda toplam Türk yatırım tutarı yaklaşık 180 milyon dolar olup, anlaşması imzalanmış yatırımların gerçekleştirilmesi halinde orta vadede Makedonya'daki Türk yatırımlarının tutarının 500 milyon dolara ulaşması beklenmektedir.

Yıllar İtibariyle Makedonya'da Gerçekleştirilen Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları

YIL	(Milyon ABD doları)
2009	247,9
2008	598,5
2007	699,1
2006	424,2
2005	97
2004	323
2003	117,8
2002	105,6

12

Ülkeler İtibarı ile Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Ülkelere Göre Yabancı Yatırımlar

Ülke	2004	2005	2006	2007	2008	Pay %
Yunanistan	264.105	279.211	320.397	387.135	450.695	15
Hollanda	103.231	213.346	211.987	431.310	435.570	15
Macaristan	354.400	350.007	350.351	421.255	410.555	14
Avusturya	62.285	57.719	219.412	238.288	334.578	11
Slovenya	101.847	106.794	126.712	165.840	262.779	9
İsviçre	143.901	164.197	150.781	166.816	200.734	7
İngiltere	38.392	38.179	67.386	102.238	145.597	5
Bulgaristan	24.328	27.362	42.792	62.494	86.501	3
Lüksemburg	10.828	15.163	25.425	71.855	69.140	2
Almanya	70.567	64.072	64.084	85.908	66.229	2
Sent Vinsent ve Grenad.	0	36.091	17.551	19.349	62.141	2
Sırbistan	29.497	32.830	53.769	66.329	62.314	2
İtalya	32.095	37.688	44.387	46.504	55.545	2
Hırvatistan	15.742	20.338	30.595	44.266	53.226	2
Britanya Virjin Adaları	8.725	11.796	15.849	29.445	51.309	2
ABD	25.616	29.841	45.318	35.885	47.795	2
Türkiye	26.489	25.060	27.723	34.910	42.976	1
Güney Kıbrıs Rum Kesimi	150.526	160.806	182.227	20.529	34.897	1

Arnavutluk	4.417	3.571	11.601	16.629	23.900	1
Fransa	19.583	1.466	291	10.512	13.037	0
İzlanda	0	0	0	8.139	12.155	0
Panama	2.980	3.238	4.130	8.643	11.125	0

Kaynak: Makedonya Merkez Bankası

Sektörler İtibarı ile Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Sektörlere Göre Yabancı Yatırımlar

Faaliyet Alanı	Değer (000 Avro)	Toplam Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları İçindeki Yüzdeleri (%)
Tarım ve Hayvancılık	30.859	1,0
Madencilik ve Taşocakçılığı	168.520	5,7
İmalat Sanayi	886.277	29,9
Elektrik, Gaz ve Su	164.331	5,5
İnşaat	117.245	3,9
Diğer Hizmetler	1.601.522	53,9
Toplam	2.968.755	100

Kaynak: Makedonya Merkez Bankası

Yatırımlarda Öncelikli Alanlar

Makedonya Hükümetince yabancı yatırımcı beklendiği ilan edilen alanlar:

Toplu konut inşaatları,
Altyapı yatırımları (atık su ve içme suyu projeleri),
Hidroelektrik santrali projeleri,
Sigortacılık,
Tekstil yatırımları,
Bankacılık yatırımları.

Söz konusu alanların yanısıra, Makedonya açısından ana doğal gaz nakil hatlarından birine dahil olmanın büyük önem taşıdığı hususu Makedonya yetkililerince sıklıkla dile getirilmektedir. Bu konuyla bağlantılı olarak, halihazırda evsel doğal gaz tüketimi henüz bulunmayan Makedonya'da başta Üsküp şehri olmak üzere hem evsel hem de endüstriyel doğal gaz nakil ve dağıtımını önem taşıyan bir yatırım alanı olarak değerlendirilmektedir.

Makedonya hemen hemen bütün sektörler için elverişli koşullar sunan ve birçok açıdan bakir bir ülke olup, Türk firmaları açısından; yaş meyve-sebze ve işlenmiş gıda sanayi (organik tarım) (tavuk çiftliği) (süt ve süttten mamul ürünler), otomotiv yan sanayi, bilişim teknolojileri, paketlenme makineleri (tetrapak ve diğer), tekstil, deri işleme tesisleri, ağaç işleme ve mobilya sanayi, her türlü makine, makine imalat sanayi (montaj yatırımları), inşaat malzemeleri, madencilik (mermer), kireç ocağı, su arıtma cihazları, altyapı araç ve gereçleri, başlıca yatırım ve ticaret alanları olarak sıralanabilir.

Makedonya, kuş gribi nedeniyle Türkiye'den tavukçuluk ürünleri ithalatını, AB'nin ihracat numarası uygulamasını aynen benimsemesi nedeniyle de süt ve süt ürünleri ithalatını durdurmuştur. Mevcut durumda bu iki sektör için ticaret değil, sadece yatırım faaliyetleri önerilmektedir. Özellikle Makedonya tavuk ve tavuk ürünleri pazarında hala büyük bir boşluk bulunmaktadır.

Ülkedeki Serbest Bölgeler (Özel Ekonomik Bölgeler)

Makedonya'da serbest bölgelerin şartları, ölçütleri ve anlaşma koşulları Makedonya Teknolojik Sanayi Gelişme Bölgeleri (Technological Industrial Development Zones) Yasası ile düzenlenmektedir. Serbest bölgelere yönelik olan gelişim, denetim ve tesis kurma aktivitelerini yönetmek için Serbest Ekonomik Bölgeler Müdürlüğü (Directorate for Technological Industrial Development Zone) kurulmuştur. Makedonya Teknolojik Sanayi Gelişme Bölgeleri (Technological Industrial Development Zones) Yasası EK:2'de sunulmaktadır.

Söz konusu yasanın incelenmesinden de görüleceği üzere, Makedonya'daki "serbest bölge" olarak adlandırılan ve Türkiye'deki serbest bölge, organize sanayi bölgesi ve teknoparkların bazı özelliklerini bir arada barındıran "Teknolojik Sanayi Gelişme Bölgeleri" bir dış ticaret enstrümanı olmakta ziyade, ülkedeki ekonomik ve teknolojik gelişimin hızlandırılmasının ve ülkeye yabancı yatırımcı çekilmesinin en önemli araçlarından biri olarak tasarlanmıştır.

Makedonya'nın Makedonya Kurumları ve Makedonya Yatırım Ajansı'nın (MAKINVEST) ülkeye yabancı yatırımları çekmek için hazırladığı yayınlarda ve gerçekleştirdiği sunuşlarda en çok öne çıkarılan hususlardan birisi Makedonya serbest bölgelerinde sağlanan ve aşağıda özetlenen olanaklardan bahsedilmektedir. Sekizinci (Doğu – Batı koridoru) ve onuncu (Kuzey – Güney) koridorların Makedonya topraklarından geçmesi Serbest Bölgelerinin gelişimi için önemli bir etken sayılmaktadır.

Makedonya'daki serbest bölgeler aslında Türkiye'deki uygulamalardan farklı olarak, seçilmiş bazı sektörlerde sadece üretim yapılması üzerine tasarlanmıştır. Söz konusu bölgelerde sadece ticari faaliyette bulunacak firmalar çalışmamaktadır. Ayrıca, bu bölgelerde yapılacak üretimin iç piyasa yerine ihracata yönelik olması gerekmektedir.

Ülkede İş Kurma Mevzuatı

Makedonya'daki Şirket Kurma Prosedürü

Makedonya'da yerli ve yabancı firma ayrımı bulunmamakta, vergiler, imtiyazlar ve devlet destekleri anlamında tüm firmalar aynı prosedürlere ve mevzuata tabi bulunmaktadır.

Makedonya'da firma kurma işlemlerinde Merkez Sicil tek yetkili kurumdur. Oluşturulan tek başvuru sistemi (one-stop-shop system) sayesinde, şirket kurma işlemleri 4 saatte ve çok düşük maliyetlerle sonuçlandırılmaktadır. Buna göre, yatırımcılar Merkez Sicil'de tek bir ofisle muhatap olmakta, başvuruları bu ofise yapmakta, gerekli bilgileri söz konusu ofisten alabilmekte ve başvurularını tek bir elemandan takip edebilmektedir. Söz konusu tek başvuru sistemi, Makedonya'nın değişik yerlerindeki 32 adet kurum ve kuruluş ofisleriyle elektronik olarak bağlı olan Merkez Sicil tarafından yürütülmekte ve sonuçlandırılmaktadır.

Makedonya'daki şirket kurma ya da şube açma şeklindeki yapılanmalar temelde firmalarımızın tercihine kalmaktadır. Ülkede ticari faaliyette bulunmak için şirket kurmak şart olmakla birlikte, müteahhitlik yapmak ya da sadece temsilci bulundurmak amacıyla Makedonya'ya gelen firmalarımızın bazıları şirket kurmak yerine şube açmayı tercih edebilmektedir.

Yabancı firmaların ülkede temsilcilik açmaları için gerekli şartlar

Makedonya'da temsilcilik açmak için gerekli belgeler:

- Yabancı firmanın noter onaylı ticaret sicil gazetesi,
 - Temsilciliğin Makedonya'daki adresi,
 - Temsilcilik açma sürecinde imza yetkisi olan kişinin adı ve kimlik/pasaport numarası,
 - Temsilcilik müdürünün adı ve kimlik/pasaport numarası,
 - Temsilcilikte çalışacak tüm elemanların adı ve kimlik/pasaport numaraları.
- Gerekli diğer belgeler:
- Temsilcilik açma kararı,
 - Makedonya Merkez Sicil Kurumu'na temsilcilik kayıt başvuru formu,
 - Temsilciliğin çalışma programı,
 - Makedonya'daki temsilciliğin faaliyetleri konusunda bütün sorumlulukları üstlendiğine dair ana şirketin beyanati.

Çalışma ve Oturma İzinleriyle İlgili Düzenlemeler

Makedonya'ya turistik amaçla veya aile ziyareti için gelen vatandaşlarımız, vize almaksızın 2 aya kadar bu ülkede kalabilirler. Bu süreden sonra Makedonya'yı terk etmeleri gerekmektedir. Çalışma vizesi olmayanların, iki ayda bir giriş-çıkış yapsalar dahi, çalışmaları yasaktır. Çalışmak isteyen vatandaşlarımızın çalışma izni almaları gerekmektedir.

“Yabancı İşçi Çalıştırma Yasası” (M.C. Resmi Gazetesi No.70/2007 ve 5/2009) çerçevesinde Makedonya'da yabancı işçilerin istihdam koşulları belirlenmiştir. Yasaya göre farklı çalışma izin türleri ve farklı prosedürler belirlenmiştir. Makedonya'da yabancı işçilerin istihdamı için temel şart Makedonya ekonomisine negatif etki yapmamasıdır.

Yabancı işçi transferinin yapılabilmesi için firmanın Makedonya'da bir şubesi veya kurulu firmasının olması gerekmektedir. Bu durumda işveren geçici olarak yabancı işçi transferi yapabilmektedir. Transfer edilecek işçinin kendi ülkesinde sosyal güvenlik ve sağlık sigortasının yapılmış olması ve işveren firmada en az 1 yıl süreyle çalışmış olması gerekmektedir.

Makedonya'da yabancı işçi çalıştıracak firmaların, işçiler için öncelikle çalışma ve oturma izni almaları gerekmektedir. Çalışma ve oturma izinleriyle ilgili kuruluşlar; Dışişleri Bakanlığı Vize Merkezi (ve Makedonya'nın ilgili ülkelerdeki büyükelçilik ve konsoloslukları), İçişleri Bakanlığı Yabancılar Şubesi ve Makedonya Çalışma Ajansı'dır.

Çalışma izinleri en az 6 ay için verilmekte, gerekmesi halinde yenilenebilmekte ve maksimum 3 yıla kadar uzatılabilmektedir.

Yabancı uyruklu bir kişiye çalışma izni verilebilmesi için öncelikle işveren, gerekli belgelerle Makedonya Çalışma Ajansına başvurmalıdır. Çalışma Ajansının 15 gün içerisinde, boş kadronun Makedonya uyruklu çalışanlarca doldurulup doldurulamayacağı konusunda görüş bildirmesi gerekmektedir. Bir diğer deyişle, Makedonya makamları, söz konusu iş için yabancı birisinin işe alınmasının gerekli olup olmadığını takdir edecektir. Çalışma Ajansının olumlu görüşü alındığında, işveren ile yabancı arasında sözleşme imzalanır. Çalışma Ajansı, yabancıya sözleşmeyi de içeren başvuru dosyasının onaylı örneğini verir.

T.C. vatandaşları, başvuru dosyasına gerekli belgeleri ekleyerek, Makedonya'nın İstanbul veya Ankara'daki temsilciliklerine başvurur. İstenen belgeler aşağıda yer almaktadır:

- Çalışma Ajansınca verilen izin
- Geçim kaynaklarını gösteren belgeler
- Kişinin ikamet edeceği yeri gösteren belgeler
- Sağlık sigortasına dair belgeler
- Adli sicil belgesi
- Makedonya'da kalınacak süreyi en az 3 ay aşan geçerliliği olan pasaport

İş kurmak için gelenler, öncelikle şirketin kaydını yaptırdıktan sonra aynı şekilde Türkiye'deki Makedonya Büyükelçiliği/Başkonsolosluğunda çalışma izin başvurusunda bulunmalı ve izin başvurusu olumlu sonuçlanıncaya kadar Makedonya'da çalışmamalıdır.

Çalışma izni yine Makedonya'nın dış temsilciliklerinden verilecektir. Ayrıca, çalışma izni alınıncaya kadar çalışmak yasaktır. Başvuruda eksik belge olmadığı takdirde sürecin en fazla 60 gün sürmesi öngörülmektedir.

Çalışma izni bulunan yabancıların aile mensupları oturma izni alabilirler. Bu yöndeki başvurular da Makedonya Büyükelçiliğine/Başkonsolosluğuna yapılmalıdır. Oturma izninin uzatılması için Makedonya İçişleri Bakanlığına başvurulmalıdır. Oturma izni ücreti 30 Avro'dur.

Çalışma izni verilmeyen yabancılar, kararın alınmasından itibaren 8 gün içerisinde Makedonya Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığı nezdinde itiraz hakkına sahiptirler.

Yasadışı olarak çalışan yabancılarla ve izinsiz yabancı çalıştıranlara para cezası, sınırdışı edilme ve Makedonya'ya giriş yasağı gibi cezalar uygulanmaktadır.

Çalışma izni başvuru formları ve konuyla ilgili ayrıntılı bilgilere www.mtsp.gov.mk adresinden, oturma izni başvuru formlarına ise www.moi.gov.mk adresinden ulaşılabilir.

"Yabancı İşçi Çalıştırma Yasası" ile "Çalışma İzinleri Verme Prosedürü ve Özel Çalışma İzinleri Yönetmeliği" (M.C. Resmi Gazetesi No.108/2007) uyarınca farklı türden çalışma izinleri ve bunların verilmesi için farklı şartlar belirlenmiştir.

Çalışma Ajansı üç çeşit izin vermektedir: Şahsi çalışma izni, istihdam edilmeye dayalı (bir firmanın çalışanı olarak) çalışma izni ve çalışma izni.

i. Şahsi çalışma izinleri işçilik piyasa koşullarından bağımsız olarak en çok bir yıla kadar bir süreyle verilen izinlerdir.

Bu kategoriye:

1. Makedonya kökenli olan fakat yabancı uyruklu olan kişiler,
2. Daimi oturma izni olan yabancılar,
3. Makedonya vatandaşı ile evlilik sebebiyle geçici oturma izni olan yabancılar,
4. Mülteci statüsü kabul edilen yabancılar,
5. Geçici koruma altında olan yabancılar,
6. İnsan ticareti mağduru olan ve insani nedenlerle oturma izni verilen yabancılar girmektedir.

Ayrıca bu kategoriye Makedonya'da şirket kurmuş ve bu şirkette kurucu veya yönetici olarak iş ilişkisi kuracak yabancılar da girmektedir.

ii. İstihdama dayalı (bir firmanın çalışanı olarak) çalışma izinleri işverenin başvurusuna istinaden ve sadece bahsekonu firmada çalışabilecek şekilde verilen izinlerdir. Bu tür izin kapsamında yabancı işçi çalıştırmanın temel şartı ekonomiye ve işsizlik oranına olumsuz etki yapmamasıdır. Bu tür izinler genellikle çalışma piyasasında açığı bulunan meslekler için verilmektedir.

iii. Diğer çalışma izinleri geçici süreli çalışacak yabancılarla verilmektedir. Bu izinlerin verilme durumları:

1. Transfer edilmiş işçiler (sınırdışı hizmetler)
2. Yabancılar yönelik eğitim
3. Tarım, ormancılık ve inşaat alanında sezonluk işçiler
4. Yabancı temsilciler tarafınca yapılan işler
5. Yabancıların kişisel hizmetleri

Makedonya'da çalışan yabancı uyruklu işçilerin en büyük bölümü kendi firmalarında kurucu, yönetici, müdür vb. olarak çalışmaktadır.

Yatırımlara Sağlanan Teşvikler

Teknolojik Sanayi Geliştirme Bölgesi (Technological Industrial Development Zone) olarak adlandırılan Makedonya serbest bölgelerinde kazanç vergisinden 10 yıl boyunca, bölge dışında %10 olan kişisel gelir vergisinden ise 5 yıl boyunca %50 oranında muafiyet sağlanmaktadır. Ayrıca, serbest bölgedeki yatırımcılar hammadde, makineler ve parçaları ve ilgili ürünler için KDV ve gümrük vergilerinden muaf tutulmaktadır.

Serbest bölgedeki araziler çok düşük fiyatlarla ve 50 yıllık uzun dönemli kiralama (leasing) imkanı ile yatırımcılara sunulmakta, bu sürenin 25 yıl daha uzatılabilmesi mümkün bulunmaktadır.

Serbest bölgede yatırım yapan firmalar için gerekli altyapı hizmetlerine (doğal gaz, su, kanalizasyon ve elektrik) erişim sağlanmasına ilişkin herhangi bir masraf üstlenmek durumunda kalmadığı gibi, söz konusu giderlerle ilgili altyapı vergilerinden de muaf tutulmaktadır. Ayrıca, yatırımcılar inşaat izinleri konusunda ödenmesi gereken ücretlerden de serbest bölgelerde muaf bulunmaktadır.

Oturma ve Çalışma İzinleri

Çalışma ve Oturma İzinleriyle İlgili Düzenlemeler

Makedonya'ya turistik amaçla veya aile ziyareti için gelen vatandaşlarımız, vize almaksızın 2 aya kadar bu ülkede kalabilirler. Bu süreden sonra Makedonya'yı terk etmeleri gerekmektedir. Çalışma vizesi olmayanların, iki ayda bir giriş-çıkış yapsalar dahi, çalışmaları yasaktır. Çalışmak isteyen vatandaşlarımızın çalışma izni almaları gerekmektedir.

"Yabancı İşçi Çalıştırma Yasası" (M.C. Resmi Gazetesi No.70/2007 ve 5/2009) çerçevesinde Makedonya'da yabancı işçilerin istihdam koşulları belirlenmiştir. Yasaya göre farklı çalışma izin türleri ve farklı prosedürler belirlenmiştir. Makedonya'da yabancı işçilerin istihdamı için temel şart Makedonya ekonomisine negatif etki yapmamasıdır.

Yabancı işçi transferinin yapılabilmesi için firmanın Makedonya'da bir şubesi veya kurulu firmasının olması gerekmektedir. Bu durumda işveren geçici olarak yabancı işçi transferi yapabilmektedir. Transfer edilecek işçinin kendi ülkesinde sosyal güvenlik ve sağlık sigortasının yapılmış olması ve işveren firmada en az 1 yıl süreyle çalışmış olması gerekmektedir.

Makedonya'da yabancı işçi çalıştıracak firmaların, işçiler için öncelikle çalışma ve oturma izni almaları gerekmektedir. Çalışma ve oturma izinleriyle ilgili kuruluşlar; Dışişleri Bakanlığı Vize Merkezi (ve Makedonya'nın ilgili ülkelerdeki büyükelçilik ve konsoloslukları), İçişleri Bakanlığı Yabancılar Şubesi ve Makedonya Çalışma Ajansı'dır.

Çalışma izinleri en az 6 ay için verilmekte, gerekmesi halinde yenilenebilmekte ve maksimum 3 yıla kadar uzatılabilmektedir.

Yabancı uyruklu bir kişiye çalışma izni verilebilmesi için öncelikle işveren, gerekli belgelerle Makedonya Çalışma Ajansına başvurmalıdır. Çalışma Ajansının 15 gün içerisinde, boş kadronun Makedonya uyruklu çalışanlarca doldurulup doldurulamayacağı konusunda görüş bildirmesi gerekmektedir. Bir diğer deyişle, Makedonya makamları, söz konusu iş için yabancı birisinin işe alınmasının gerekli olup olmadığını takdir edecektir. Çalışma Ajansının olumlu görüşü alındığında, işveren ile yabancı arasında sözleşme imzalanır. Çalışma Ajansı, yabancıya sözleşmeyi de içeren başvuru dosyasının onaylı örneğini verir.

T.C. vatandaşları, başvuru dosyasına gerekli belgeleri ekleyerek, Makedonya'nın İstanbul veya Ankara'daki temsilciliklerine başvurur. İstenen belgeler aşağıda yer almaktadır:

- Çalışma Ajansınca verilen izin
- Geçim kaynaklarını gösteren belgeler
- Kişinin ikamet edeceği yeri gösteren belgeler
- Sağlık sigortasına dair belgeler
- Adli sicil belgesi
- Makedonya'da kalınacak süreyi en az 3 ay aşan geçerliliği olan pasaport

İş kurmak için gelenler, öncelikle şirketin kaydını yaptırdıktan sonra aynı şekilde Türkiye'deki Makedonya Büyükelçiliği/Başkonsolosluğunda çalışma izin başvurusunda bulunmalı ve izin başvurusu olumlu sonuçlanıncaya kadar Makedonya'da çalışmamalıdır.

Çalışma izni yine Makedonya'nın dış temsilciliklerinden verilecektir. Ayrıca, çalışma izni alınıncaya kadar çalışmak yasaktır. Başvuruda eksik belge olmadığı takdirde sürecin en fazla 60 gün sürmesi öngörülmektedir.

Çalışma izni bulunan yabancıların aile mensupları oturma izni alabilirler. Bu yöndeki başvurular da Makedonya Büyükelçiliğine/Başkonsolosluğuna yapılmalıdır. Oturma izninin uzatılması için Makedonya İçişleri Bakanlığına başvurulmalıdır. Oturma izni ücreti 30 Avro'dur.

Çalışma izni verilmeyen yabancılar, kararın alınmasından itibaren 8 gün içerisinde Makedonya Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığı nezdinde itiraz hakkına sahiptirler.

Yasadışı olarak çalışan yabancılarla ve izinsiz yabancı çalıştıranlara para cezası, sınır dışı edilme ve Makedonya'ya giriş yasağı gibi cezalar uygulanmaktadır.

Çalışma izni başvuru formları ve konuyla ilgili ayrıntılı bilgilere www.mts.gov.mk adresinden, oturma izni başvuru formlarına ise www.moi.gov.mk adresinden ulaşılabilir.

"Yabancı İşçi Çalıştırma Yasası" ile "Çalışma İzinleri Verme Prosedürü ve Özel Çalışma İzinleri Yönetmeliği" (M.C. Resmi Gazetesi No.108/2007) uyarınca farklı türden çalışma izinleri ve bunların verilmesi için farklı şartlar belirlenmiştir.

Çalışma Ajansı üç çeşit izin vermektedir: Şahsi çalışma izni, istihdam edilmeye dayalı (bir firmanın çalışanı olarak) çalışma izni ve çalışma izni.

i. Şahsi çalışma izinleri işçilik piyasa koşullarından bağımsız olarak en çok bir yıla kadar bir süreyle verilen izinlerdir.

Bu kategoriye:

1. Makedonya kökenli olan fakat yabancı uyruklu olan kişiler,
2. Daimi oturma izni olan yabancılar,
3. Makedonya vatandaşı ile evlilik sebebiyle geçici oturma izni olan yabancılar,

4. Geçici statüsü kabul eden yabancılar,

5. Geçici koruma altında olan yabancılar,

6. İnsan ticareti mağduru olan ve insani nedenlerle oturma izni verilen yabancılar girmektedir.

Ayrıca bu kategoriye Makedonya'da şirket kurmuş ve bu şirkette kurucu veya yönetici olarak iş ilişkisi kuracak yabancılar da girmektedir.

ii. İstihdama dayalı (bir firmanın çalışanı olarak) çalışma izinleri işverenin başvurusuna istinaden ve sadece bahsekonu firmada çalışabilecek şekilde verilen izinlerdir. Bu tür izin kapsamında yabancı işçi çalıştırmanın temel şartı ekonomiye ve işsizlik oranına olumsuz etki yapmamasıdır. Bu tür izinler genellikle çalışma piyasasında açığı bulunan meslekler için verilmektedir.

iii. Diğer çalışma izinleri geçici süreli çalışacak yabancılara verilmektedir. Bu izinlerin verilme durumları:

1. Transfer edilmiş işçiler (sınırötesi hizmetler)
2. Yabancılara yönelik eğitim
3. Tarım, ormancılık ve inşaat alanında sezonluk işçiler
4. Yabancı temsilciler tarafınca yapılan işler
5. Yabancıların kişisel hizmetleri

Makedonya'da çalışan yabancı uyruklu işçilerin en büyük bölümü kendi firmalarında kurucu, yönetici, müdür vb. olarak çalışmaktadır.

Ülkedeki İhaleler

Makedonya'da görev ve yetki alanlarına göre ihaleci kuruluş niteliği taşıyan Bakanlıklara ilişkin internet adresleri aşağıda yer almaktadır.

- Altyapı, ulaştırma ve haberleşme alanlarında Ulaştırma ve İletişim Bakanlığı,
- Çevre projeleri alanlarında Çevre ve Alan Planlama Bakanlığı,
- Sulama barajları alanında Tarım, Orman ve Su İşleri Bakanlığı,
- Enerji ve turizm alanlarında Makedonya Ekonomi Bakanlığı

► Dış Ticaret

Ülkenin Dış Ticareti

Dış Ticaret Göstergeleri (Milyar Dolar)

	2008	2009	2010b	2011c
İhracat (fob, milyar dolar)	3,9	2,7	3,3	3,8
İthalat (fob, milyar dolar)	6,5	4,8	5,3	5,8
Dış Ticaret Hacmi (fob, milyar dolar)	10,4	7,5	7,8	8,7
Dış Ticaret Dengesi (milyar dolar)	-2,6	-2,1	-2	-2,1

Kaynak: www.eiu.com, Macedonia Country Report (Şubat 2011)

İhracatında Başlıca Ürünler

İhraç Ettiği Başlıca Ürünler (Milyon dolar)

GTIP	Ürünler	2007	2008	2009
Toplam	Tüm Ürünler	2.401	3.356	3.831
'7208	Demir-çelik yassı mamuller	171	271	512
'7202	Ferro-alyajlar	252	619	484
'6204	Kadın/ kız çocuk için takım elbise ceket	124	166	210
'7306	Demir-çelikten profiller	73	106	138
'2401	Yaprak tütün	92	87	130
'6205	Erkek gömlek	90	110	129
'6206	Kadınlar için gömlek, bluz	110	139	120
'7210	Demir-çelik yassı mamül	75	111	110
'6203	Erkek/erkek çocuk için takım elbise ceket	66	81	101
'2607	Kurşun cevheri	4	22	78
'6106	Kadınlar için gömlek, bluz (örme)	29	31	71

'204	Demir-çelik dokuntu ve nurdarlar	23	33	68
'2204	Taze üzüm şarabı	45	60	64
'3004	İlaçlar	44	55	64
'7209	Demir-çelik yassı mamuller (soğuk haddelenmiş)	48	73	63
'6403	Ayakkabı	25	31	62
'2603	Bakır cevherleri	20	27	55
'2608	Çinko cevherleri	5	21	48
'8901	Yolcu gemileri	0	0	47

Kaynak: www.trademap.org

İthalatında Başlıca Ürünler

İthal Ettiği Başlıca Ürünler (Milyon Dolar)

GTIP		2007	2008	2009
Toplam	Tüm Ürünler	5.228	5.285	5.043
8703	Otomobil	191	273	169
2716	Elektrik	62	252	120
7208	Demir/Çelik Sıcak Hadde Yassı Mamulleri	185	182	111
3004	İlaçlar	77	105	110
8471	Otomatik Bilgi İşlem Makineleri	49	44	70
5208	Pamuklu Mensucat	85	77	66
8517	Telli Telefon-Telgraf için Elektrikli Cihazlar	93	96	52
2710	Petrol Yağları	40	91	50
8704	Ticari Araçlar	39	63	44
0207	Kümes Hayvanlarının Etleri	37	42	43
8528	Televizyon	16	43	38
7207	Alaşsız Çelikten Yarı Mamuller	116	161	37
7214	Demir/Çelik Çubuklar	22	50	32
2106	Gıda Müstahzarları	29	41	36
7206	Alaşsız Çelik	78	81	30
8701	Traktörler	45	57	30
7213	Demir/Çelik Filmaşın	27	38	24
2713	Petrol Yağları	20	40	20

12

Başlıca Ülkeler İtibarı ile Dış Ticareti

Başlıca Ülkeler İtibarı ile İhracat (Milyon Dolar)

	2007	2008	2009
Toplam	3.554	3.831	2.041
Almanya	595	680	492
İtalya	402	376	252
Bulgaristan	378	419	240
Sırbistan	309	379	231
Hırvatistan	222	279	177
Bosna-Hersek	97	113	92
Arnavutluk	81	116	83

ABD	77	80	40
Rusya	45	60	44
Avusturya	34	39	43
Birleşik Krallık	70	62	41
Türkiye	56	30	40
Belçika	200	70	39
Slovenya	78	68	32
Portekiz	22	29	31
Fransa	36	40	26
Çin	10	13	22
Romanya	23	35	21
İsviçre	14	31	20

Kaynak: www.trademap.org

► Dış Ticaret Politikası ve Vergiler

Dış Ticaret Politikası

Makedonya'nın yeni Gümrük Kanunu AB standartlarına uygun olarak hazırlanmıştır. İthal edilen ürünlerin çoğuna kalite kontrolü uygulanmaktadır. Kalite kontrolüne tabi tutulan ürünler arasında tarım ürünleri, taşıt araçları ve elektrikli aletler ya da standartlara uygun olmaması halinde tüketicilerin sağlığına zararlı olabilecek ürünler yer almaktadır. Ayrıca bazı ürünlere fito-patolojik ya da veteriner kontrolü yapılmaktadır.

İthalat izinlerini Ekonomi Bakanlığı vermektedir. Ürünlerin çoğu için izinler sadece formalitedir, fakat ilaç ve askeri ekipman konusunda izin almak daha zor olabilmektedir.

Makedonya Cumhuriyeti'ne ithal edilen ürünlerin çoğuna gümrük vergisi uygulanmaktadır. Gümrük vergi oranları 0 ile %30 arasında değişmektedir. Bazı gıda ürünlerinde bu oran %60'a ulaşmaktadır. Ortalama gümrük vergi oranı %7'nin altındadır. Maksimum vergi oranı olan %60 bazı meyve ve sebze, tahıl, alkollü ve alkolsüz içecekler ve tütüne uygulanmaktadır.

Türkiye ile Makedonya arasında 1999 yılında imzalanan Serbest Ticaret Anlaşması uyarınca 1 Ocak 2008 tarihinden itibaren Türkiye menşeli sanayi ürünlerine uygulanan gümrük vergisi oranları sıfırlanmıştır. Tarım ve işlenmiş gıda ürünlerindeki karşılıklı ticaretimiz ise tarife tavizlerine ve kotalara tabi durumdadır.

Makedonya'da yatırım yapacak, özellikle de müteahhitlik alanında faaliyet gösterecek firmaların, araç parkı ve gerekli teçhizatının getirilmesinde, gümrük vergisinin (ki 2008 başından itibaren Türkiye menşeli sanayi ürünlerinin tamamında gümrük vergileri sıfırlanmıştır) yanısıra %18 oranında uygulanan KDV'nin de ödenmesi gerekmekte, yüklenilen işin tamamlanmasını müteakip söz konusu malzemelerin ülkeden çıkarılmasında, ödenen KDV'nin bir kısmının geri alınması mümkün bulunmaktadır.

► Türkiye ile Ticaret

Genel Durum

2010 yılında Makedonya ile ticaret hacmimiz 315 milyon ABD doları düzeyinde olmuştur. İhracatımız 2009 yılına göre yaklaşık % 8 oranında düşüş göstermiş ve 263 milyon ABD doları değerinde gerçekleşmiştir.

Makedonya ile son yıllara ilişkin ticari ilişkilerimizi gösteren ve ülkemiz ve Makedonya istatistiklerine göre hazırlanan rakamlar aşağıda sunulmuştur.

Aşağıdaki tabloların incelenmesinden de görüleceği üzere, 2010 yılında Makedonya'ya yönelik ihracatımızda en önemli ürünler taze meyve sebze, beyaz eşya, otomotiv sanayi ürünleri, tekstil ve hazır giyim ürünleri, bebek bezleri vb. hijyenik eşyalar, yer kaplamaları ve işlenmiş gıda sanayi ürünleri yer almıştır.

2010 ithalatımızda ise, demir çelik hammadde ve ara mamulleri, ateşe dayanıklı tuğla, tekstil ara mamulleri ve ham deriler önemli kalemleri teşkil etmiştir.

Makedonya'ya ihracatımızda 2010 aylık veriler için tıklayınız.

Türkiye'nin Makedonya'ya İhracatında Başlıca Ürünler (Milyon Dolar)

	2008	2009	2010
--	------	------	------

Toplam	296,2	283,5	262,7
0805 Turunçgiller (Taze/Kurutulmuş)	6,1	7,8	8,0
2604 Nikel Cevherleri Ve Konsantreleri	0,3	3,6	7,2
4818 Tuvalet Kağıtları, Kağıt Havlu, Mendil, Kumaş, Masa Örtüsü Vb	5,3	5,1	6,3
8418 Buzdolapları, Dondurucular, Soğutucular, Isı Pompaları	5,9	5,6	6,0
1905 Ekmek, Pasta, Kek, Bisküvi Vs. İle Boş İlaç Kapsülü Mühür Güllacı Vs.	7,8	7,2	5,7
5205 Pamuk (Dikiş Hariç) İpliği (Ağırlık; =>%85 Pamuk) (Toptan)	5,7	5,4	5,7
9403 Diğer Mobilyalar Vb. Aksam, Parçaları	6,3	6,0	5,5
8708 Kara Taşıtları İçin Aksam, Parçaları	3,6	4,8	5,4
8302 Adi Metallerden Donanım, Tertibat vb. Eşya	4,4	5,5	5,3
8703 Binek Araçlar	4,4	4,8	5,0
7604 Alüminyum Çubuk ve Profiller	4,6	4,2	4,5
3925 Plastikten İnşaat Malzemesi	1,2	2,3	3,8
2523 Çimento	0,0	1,7	3,7
8516 Elektrikli Su Isıtıcıları, Elektro-termik Cihazlar (Şofbenler)	4,2	3,5	3,3
4411 Lif Levha, Orta Yoğunlukta	4,5	3,2	3,3
5702 Dokunmuş Halılar, Yer Kaplamaları (Kilim, Sumak, Karaman vb.)	5,2	4,4	3,2
5208 Pamuk Men (Ağırlıkça %85 Ve Fazla Pamuk M.Kare 200gr)	5,6	3,4	3,2
7408 Bakır Teller	0,0	0,3	3,1
3920 Plastikten Diğer Levha, Yaprak, Pelikül Ve Lamalar	2,6	2,6	3,1
8528 Televizyon Alıcıları, Video Monitörleri Ve Projektörler	2,9	2,5	3,0
7308 Demir/Çelikten İnşaat Ve Aksanı	2,6	4,8	3,0
9401 Oturmaya Mahsus Mobilyalar, Aksam-Parçaları	3,4	3,1	2,8
8702 Toplu Halde Yolcu Taşımağa Mahsus Motorlu Taşıtlar	1,8	4,7	2,8
5407 Sentetik İplik, Monofil, Şeritlerle Dokumalar	3,9	5,2	2,8
8450 Çamaşır Yıkama Makineleri	2,9	2,7	2,8
8704 Ticari Araçlar	10,2	8,0	2,8
3004 Tedavide/Korunmada Kullanılmak Üzere Hazırlanan İlaçlar (Dolandırılmış)	2,9	2,3	2,7
5210 Pamuk Men (Dokumalar, Ağırlıkça % < 85 Ten Az Pamuk İçeren, <= 200 G/M ²)	3,8	1,9	2,7
5515 Diğer Devamsız Sentetik Lifden Dokumalar	0,9	2,0	2,7
7013 Masa, Mutfak, Tuvalet, Ev Tezyinatı Vb İçin Cam Eşya	2,8	3,0	2,5
8422 Yıkama, Temizleme, Kurutma, Doldurma Vb. İşler İçin Makine, Cihaz	2,4	2,3	2,5
3923 Eşya Taşıma Ambalajı İçin Plastik Mamulleri, Tıpa, Kapak, Kapsül	2,3	2,0	2,3
5209 Pamuk Men (Dokuma %85 < Pamuklu 200g/M2 Den Fazla)	3,5	2,2	2,2
6006 Diğer Örme Mensucat	2,1	2,7	2,2
3926 Plastikten Diğer Eşya	1,6	1,6	2,2
4410 Yonga Pano Vb. Levhalar	2,7	2,5	2,2
4819 Kağıt/Karton Vb. Esaslı Kutu, Kılıf, Torba Vb. Eşya	1,3	1,9	2,1

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)

Türkiye'nin Makedonya'dan İthalatında Başlıca Ürünler (Milyon Dolar)

	2008	2009	2010
Toplam	29,7	39,9	52,4
7208 Demir/Çelik Sıcak Hadde Yassı Mamulleri-Genişlik 600mm. Fazla	1,2	9,1	12,9
7202 Ferro Alyajlar	0,3	8,2	6,1
5211 Pamuk Men (Dokuma, %85 >Pamuklu, Suni-Sentetik Karışık, 200g/M2 Den Ağır)	1,6	2,1	4,5
7210 Demir/Çelik Yassı Mamul, Kaplı, Sivanmış (600mm. Den Geniş)	5,4	1,5	4,1

6902	Ateşe Dayanıklı Tuğla, Blok, Karo, Ateşe Dayanıklı Seramik Eşya	5,1	4,1	3,6
4102	Koyun Ve Kuzuların Ham Derileri	2,3	1,3	3,1
7209	Demir/Çelik Yassı Mamul, Soğuk Haddelenmiş Kaplanmış (600mm. Den Geniş)	0,0	2,3	1,9
5603	Dokunmamış Mensucat (Emdirilmiş)	0,4	0,4	1,6
2620	Metalleri/Metal Bileşiklerini İçeren Küller Ve Kalıntılar	1,3	1,2	1,4
2518	Dolomit	0,3	1,2	1,1
7602	Aluminyum Döküntü Ve Hurdaları	0,0	1,0	1,1
5515	Diğer Devamsız Sentetik Lifden Dokumalar	0,0	0,6	1,0
2103	Sos Ve Müstahzar; Çeşni/Lezzet Verici Karışımlar; Hardal Unu, İrmigi Ve Hazır Har	1,3	0,5	1,0
7204	Demir/Çelik Döküntü Ve Hurdaları, Bunların Külçeleri	0,0	0,0	0,8
5407	Sentetik İplik, Monofil, Şeritlerle Dokumalar	0,0	0,0	0,7
8708	Kara Taşıtları İçin Aksam, Parçaları	0,8	0,4	0,7
5903	Plastik Emdirilmiş, Sıvanmış, Kaplanmış Mensucat	0,0	0,0	0,5
6204	Kadın/Kız Çocuk İçin Takım, Takım Elbise, Ceket Vs.	0,2	0,3	0,4
3915	Plastikten Döküntü, Kalıntı Ve Hurdalar	1,0	0,1	0,4
6206	Kadın/Kız Çocuk İçin Gömlek, Bluz, Vs.	0,2	0,1	0,4
8607	Demiryolu Taşıtlarının, Tramvayların Aksam-Parçaları	3,1	0,5	0,4
5209	Pamuk Men (Dokuma %85 < Pamuklu 200g/M2 Den Fazla)	0,6	0,3	0,4
7108	Altın (Ham, Yarı İşlenmiş, Pudra Halinde)	0,0	0,0	0,3

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)

Türkiye-Makedonya Dış Ticaret Değerleri (1 000 Dolar)

YIL	2007	2008	2009	2010
İHRACAT	271.767	295.045	283.730	262.700
İTHALAT	55.396	29.112	39.824	52.400
HACİM	327.163	324.157	323.554	315.100
DENGE	216.371	265.933	243.906	210.300

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)

İhracat Potansiyeli Olan Başlıca Sektörler

Makedonya pazarı hala birçok açıdan bakir bir pazar niteliği taşımakla ve hemen hemen tüm sektörlerde önemli rekabet imkanları bulunmakla birlikte, aşağıdaki sektörler potansiyel açısından ön plana çıkmaktadır.

- İnşaat malzemeleri
- Makineler, aksam ve parçaları
- İşlenmiş gıda ve tarım ürünleri
- Tıbbi malzemeler
- Mobilya ve ağaç işleme sanayi ürünleri
- Kimya sanayi ürünleri

🔍 Pazar ile İlgili Bilgiler

Kamu İhaleleri

Makedonya'da görev ve yetki alanlarına göre ihaleci kuruluş niteliği taşıyan Bakanlıklara ilişkin internet adresleri aşağıda yer almaktadır.

- Altyapı, ulaştırma ve haberleşme alanlarında Ulaştırma ve İletişim Bakanlığı,
- Çevre projeleri alanlarında Çevre ve Alan Planlama Bakanlığı,

- Sulama barajları alanında Tarım, Orman ve Su İşleri Bakanlığı,
- Enerji ve turizm alanlarında Makedonya Ekonomi Bakanlığı

İşadamlarının Pazarda Dikkat Etmesi Gereken Hususlar

Pasaport ve Vize İşlemleri

Makedonya Cumhuriyeti Türk vatandaşlarından vize istememektedir.

Resmi Tatiller ve Çalışma Saatleri

Resmi tatiller

Yeni Yıl	1-2 Ocak
Ortodoks Noeli	7-8 Ocak
Dünya Kadınlar Günü	8 Mart
Ortodoks Paskalyası	19 Nisan
İşçi Bayramı	1-2 Mayıs
İlinden Ayaklanması Günü	2 Ağustos
Bağımsızlık Günü	8 Eylül

Kurban ve Ramazan Bayramları

Çalışma Saatleri

Kamu Kuruluşları

Pzt-Cuma 7:00-15:00 ya da 7:30-15:30

Bankalar

Pzt-Cuma 7:30-19:30

C.tesi 8:00-13:00

Özel Kuruluşlar

Pzt-Cuma 8:00-16:00 ya da 8:30-16:30

Mağazalar

Pzt-Cuma 8:00-20:00/21:00

C.tesi 8:00-15:00

Devlet Daireleri

Pazar-Cuma 8:00,9:00-15:00,16:00

Ulaşım

İstanbul ile Üsküp arasında hem havayolu hem de karayolu ulaşımı mevcuttur. Türk Hava Yolları ve Pal Air'in Makedonya'ya uçuşları bulunmaktadır. Uçuş süresi uçak tipine göre değişmekle birlikte, 1 saat 25 dakika ile 1 saat 45 dakika arasındadır. İstanbul ile Üsküp, Gostivar, Tetovo (Kalkandelen) ve Ohri arasında günde 12 otobüs seferi mevcuttur. Yolculuk genellikle 12-13 saat arasındadır.

Telefon Kodları

Makedonya Uluslararası telefon kodu :389

Üsküp telefon kodu :2

Yaygın kullanılan Türk GSM şebekeleri Makedonya'da kullanılabilir.

Sağlık

Makedonya bağımsızlığını ilan etmesinden bu yana istikrarlı bir sağlık politikası oluşturamamış ve sürekli olumsuzluklarla karşılaşmak zorunda kalmıştır. 1980'lerde güçlü bir sağlık politikası belirlenmiş; ancak bu politika teoride kalmıştır.

Yugoslavya'nın parçalanmasından sonra birçok doktor yurtdışında daha cazip hastanelere yerleşmiş, teknolojinin de standartlara uygun olmaması nedeniyle Makedonya'nın sağlık sektörü 2000'li yıllarda bile kendisini toparlayamamıştır.

Devletin sağlık programını gerçekleştirme kapasitesine ulaşamadığı sağlık hizmetleri bütçe tarafından finanse edilmektedir. Diğer gelirler ise doğrudan devletin kasasından veya vizite ücretlerinden gelmektedir. IMF ülke üzerinde baskı yaparak sağlık finansmanının daha güçlü hale getirmesine çalışmaktadır. Ayrıca sağlık sektöründe borçlanmanın önüne geçilemek için birtakım düzenlemeler yapılmaktadır.

Ülkede tüm kamu sağlık kuruluşları 2006 bütçelerini hazırlamış olsalar da, buna ne kadar sadık kalınacağı merak konusudur.

► Genel Değerlendirme ve Öngörüler

Ülkedeki istatistik sisteminde ciddi problemler bulunmakta, çoğu konuyla ilgili istatistik bulunmamasının yanısıra bulunan istatistiklerin de güvenilirliği konusunda önemli şüpheler oluşmakta, ülkedeki birkaç resmi kurumun yayımladığı rakamlar arasında dahi zaman zaman çok ciddi farklılıklar görülmektedir.

Makedonya'da hala uluslararası topluma entegrasyon konusunda alınması gereken ciddi bir mesafe bulunmakta ve söz konusu entegrasyon çabaları nedeniyle yasaların ve ilgili mevzuatın sık sık değişebildiği gözlenmektedir.

Siyasal, sosyal ve makroekonomik istikrarın henüz sağlanmaya başladığı ülkede özellikle siyasi iktidar değişikliklerinde kamu bürokrasisindeki kadroların neredeyse tamamının değişmesi nedeniyle devlette devamlılık konusunda sıkıntılar oluşmaktadır.

Son iki yılda ülkedeki tapu ve kadastro sisteminin çok önemli bölümünün elektronik ortamda kayıt altına alınması sayesinde sistemdeki problemler büyük oranda giderilmiş olmakla birlikte, yasal olduğu düşünülen bir tapu belgesiyle satın alınan bir arazinin bir bölümü veya tamamıyla ilgili bir süre sonra başka birilerinin ortaya çıkması ve yine yasal olduğunu iddia ettiği bir belgeyle hak iddia etmesi durumlarıyla karşılaşabilmektedir.

Yargı sistemi, Makedonya'da en çok eleştiri alan kısım olarak görünmektedir. Genel olarak kararlar çok geç alınmakta ve yargıya güven duyulmamaktadır. Yargının tarafsızlığı konusundaki kaygılar son dönemlerde daha da artmıştır. Özellikle Avusturya merkezli elektrik dağıtım şirketi EVN'nin Makedonya Hükümeti ile yaşadığı sorunla ilgili olarak mahkemenin adil yargılama yapmadığı yönünde önemli şikayetler bulunmaktadır.

Her alanda olduğu gibi bu alanda da sürdürülen reform çalışmalarına ve Hükümetin yabancı yatırımcı çekme konusunda çok arzulu olmasına rağmen, iktidar partisinin çok güçlü durumda bulunması ülkede kuvvetler ayrılığı prensibinin kısmen terkedilmesi sonucunu doğurmuş, yasal anlamda Hükümet tarafından atanmasa da Hükümete yakın kişilerin atandığı mahkemelerin itibarı daha da düşürmüştür. Yargı sistemindeki bu ve benzeri çelişki ve problemlerden dolayı yabancı yatırımcılar Makedonya'ya yatırım konusunda henüz çekimser davranabilmektedir.

Yolsuzlukla mücadele konusunda Hükümetin yoğun çabaları görülmekte, özellikle Makedonya'ya hibe ya da kredi yoluyla yardım sağlayan ülke ve kuruluşlara ve uluslararası camiaya bu çabalarla ilgili sürekli bilgiler verilmekte, ancak yolsuzluklarla ilgili daha alınması gereken çok uzun bir yol bulunduğu yetkililer tarafından da açıklanmaktadır.

2008 yılındaki yaklaşık 7 milyar Dolarlık GSMH'sine karşılık 11 milyar dolara yaklaşan ticaret hacmi de göz önünde bulundurulduğunda Makedonya'nın genel olarak ticarete yatkın bir ülke olduğu belirtilmelidir. Doğru dağıtım kanallarına girmek ve ürün ve segmente göre doğru stratejiyi benimsemek ve kalite/fiyat dengesini iyi ayarlamak kaydıyla Makedonya'da ve bölgede ticari başarı çok da zor olmayacaktır. Halihazırda, Türk malları bölgede bilinmekte ve 1990'lı yıllarda yaşanan olumsuz Türk malı imajı yerini giderek kaliteli ve makul fiyatlı Türk ürünlerine bırakmaktadır.

Makedonya'da, kalitesi giderek yükselmekte olan Türk ürünlerinin fiyatlandırılması açısından dikkat edilmesi gereken nokta, marka düşkünlüğüne rağmen fiyat hassasiyeti yüksek olan bölge tüketicilerinin kafasındaki konumlandırmayı doğru yapabilmektir. Birçok yerde olduğu gibi Makedonya'da da ucuz Uzakdoğu ürünlerinden uzak durma eğilimi bulunmakta iken, İtalya, Almanya, Fransa gibi ülke imajı çok kuvvetli olan devletlerin firmalarına karşı da ölçsüz bir düşkünlük görülebilmektedir. Bu çerçevede, artık gelişmiş Batı ülkelerinin ürün kalitesine ulaşmış olan Türk ürünlerinin avantajının yüksek kalitedeki ürünleri rekabetçi fiyatlarla sunabilmesi olduğu unutulmamalıdır.

Ticaret açısından en dikkat edilmesi gereken hususlardan birisi, ülkedeki zayıf sermaye birikimi nedeniyle uluslararası kabul görmüş ödeme şekillerini uygulamakta karşılaşılan zorluklardır. Makedonya'daki firmaların çoğu akreditif vb. uluslararası teamüllerden farklı olarak çeşitli şekillerde zamana yayılmış ödeme koşulları talep etmekte, çoğu zaman da bu yükümlülüklerini yerine getirememektedir. Ancak, bu eğilim ülkedeki iş kültürünü yansıtmakta olup, Makedonya'da ve Balkanlarda ticaret yapmak için bu ve benzeri durumları göze almak gerekmektedir.

Diğer taraftan, Makedonya'daki zaman kavramının ve çalışanların sosyal olarak işe bakışlarının Türkiye'deki iş kültüründen çok farklı olduğu da belirtilmelidir. Makedonya'daki herhangi bir firmayla iş ilişkisine girerken beklentilerin doğru oluşturulması, daha sonrasında oluşabilecek yanlış algılamaların ve sorunların baştan önlenmesi açısından önem taşımaktadır.

Ülkedeki sosyal kültür ve iş kültüründe ilişkiler çok büyük önem taşımaktadır. Birçok durumda keyfi uygulamalarla karşılaşmak mümkün olabilmekte, ancak siyasi ve sosyal olarak etkili olan kişi veya gruplarla ilişki içinde olmak sayesinde mevzuatın gerektiği gibi uygulanmasının sağlandığı durumlarla karşılaşabilmektedir. Ülkedeki bürokrasi ve yargıdaki çok tehlikeli düzeylerde tezahür edebilen yozlaşma nedeniyle, maalesef yukarıda belirtilen "ilişkiler" büyük önem taşımaktadır. Diğer hususların yanısıra burada kastedilen, söz konusu "ilişkiler" sayesinde olası engellemeler ya da yolsuzluk

girişimlerinin onıenebileceğidir.

Son olarak, Makedonya'daki yabancı yatırımlarla ilgili mevzuat ve uygulamalarda henüz tam bir şeffaflık sağlanamamış ve yukarıda belirtilen sorunlar henüz tam olarak aşılanmamış olmakla birlikte, ekonomik gelişme açısından ülkenin tek çıkış yolu olan yabancı sermayeyi çekebilmek için mevcut hükümetin çok yoğun bir çaba sergilediği ve Makedonya Yatırım Ajansı tarafından 2007 başından bu yana yoğun uluslararası reklam kampanyaları yürütüldüğü belirtilmelidir.

Gerçekten de Makedonya, bölge ülkeleri arasında işgücü, enerji ve diğer tüm üretim masrafları ve genel yatırım ortamı anlamında en elverişli ülke konumunda bulunmaktadır.

Resmi olmamakla birlikte, Makedonya'yı hala anayasal adıyla tanımamış olan Yunanistan'ın dahi Makedonya'daki yatırımlarının 1 milyar €'nın üzerinde olduğu, buna karşılık toplam Türk yatırımlarının bu rakamın çok altında kaldığı gerçeği dikkate alındığında, gerek tarihi ve kültürel bağlarımız gerekse ülkemizin jeo-ekonomik ve ticari çıkarları açısından Makedonya'nın ihmal edilmemesi gerekmektedir.

Bu gerçekten hareketle, Makedonya ile ülkemiz arasındaki ticari ilişkilerin geliştirilmesinin yanısıra, daha çok sayıda ve büyük Türk firmalarının Makedonya'da yatırım yapmaları için yoğun çalışmalar sürdürülmekte ve özellikle Türkiye'den bakıldığında küçük bir pazar olarak algılanan Makedonya'nın;

-Resmi rakamlara göre %3.8, gerçekte ise %5 civarında olduğu tahmin edilen Türk kökenli vatandaşlarının bulunması sebebiyle Türkçe konuşan ve Türkiye ile ticaret ve yatırım ilişkileri kurmaya çok istekli bir nüfus barındıran,

-46 yıl boyunca birlikte yaşadığı eski Yugoslavya ülkeleriyle doğal ekonomik bağı ve birçok üründe sıfır ya da çok düşük gümrük vergileriyle ticaret yapma imkânı bulunan,

-23 Ağustos 2007 itibarıyla Makedonya, Hırvatistan, Arnavutluk, Kosova, Karadağ ve Moldova (parlamentolarında onaylama süreci tamamlandıktan sonra da Sırbistan ve Bosna Hersek) açısından yürürlüğe giren CEFTA'ya (Central European Free Trade Agreement) taraf olan,

-Avrupa Birliği ile Topluluğun İstikrar ve Ortaklık Süreci'ne taraf ülkeler (Makedonya, Hırvatistan, Bosna ve Hersek, Sırbistan, Karadağ, Kosova ve Arnavutluk) arasında kademeli olarak tesis edilmesi öngörülen çapraz menşe kümülasyonuna Türkiye ile birlikte giren,

-Ucuz işgücü ve enerji maliyetlerinin yanısıra, yabancı yatırımları teşvik etmek amacıyla hükümet tarafından getirilen çok önemli vergi indirimleri sonrasında cazip bir yatırım ortamı oluşturulmaya çalışılan,

-Mevcut durumda Avrupa standartları anlamında fakir olmakla birlikte küçük nüfusunun da avantajıyla, son birkaç yılda sağlanan makroekonomik istikrar sayesinde gelir düzeyini yükseltmekte olan,

-AB aday ülke statüsünü haiz ve orta veya uzun vadede AB üyesi olduğunda, ülkede yapılacak her türlü üretimin ciddi bir engelle karşılaşmadan tüm AB pazarına ulaştırılabileceği,

-Başta çifte vergilendirmenin önlenmesi olmak üzere ikili ekonomik ve ticari ilişkiler anlamında ülkemizle ilişkilerinde gerekli yasal zemini bulunan bir ülke olduğu bilinmelidir.

Bu çerçevede, Makedonya'nın yukarıda belirtilen sorunlarına rağmen, hemen hemen her sektörde gerek Makedonya pazarı gerek bölge, ve ilerleyen aşamada tüm Avrupa'ya yönelik ciddi ticaret, yatırım ve işbirliği imkanları ve fırsatları sunduğu belirtilmelidir.

Ancak, Makedonya'daki firmalarla ticaret veya ortak yatırım ilişkisine girecek ya da Makedonya'da doğrudan yatırım yapacak firmalarımızın genel nitelikli gerekliliklerin yanısıra özellikle aşağıdaki hususlara dikkat etmesinde yarar görülmektedir:

-Soydaş ya da dindaş olmasına bakılmaksızın, alıcı firmalar mutlaka çok iyi araştırılmalı, banka teminatı dışında teminat kabul edilmemeli, her ne sebeple olursa olsun uluslararası geçerliliği bulunan sözleşmelerle çalışma kuralından asla vazgeçilmemelidir.

-Makedonya adalet ve yargı sistemindeki problemler nedeniyle, yapılacak sözleşmelerde, ihtilaf oluşması halinde Türk mahkemeleri ya da uluslararası mahkemelerin yetkilendirilmesine gayret edilmelidir.

-Makedonya'ya gelindiğinde çalışılacak veya hizmet desteği alınacak kişiler çok iyi seçilmeli ve bu konuda Makedonya'daki Ticaret Müşavirliğimizin yönlendirmeleri talep edilmelidir.

-Bu çerçevede çok iyi ve güvenilir tercümanlarla çalışılmalı, kendini ispatlamış uluslararası danışmanlık şirketlerine mensup da olsa tutulacak danışmanlar iyi araştırılmalı, İngilizce yerine sadece Makedonca konuşulan ortamlarda mutlaka Makedonca-Türkçe tercüman bulundurulmalıdır.

-Arazi ya da mülk alma durumlarında, satın alınacak yerin tapu ve kadastro kayıtları kontrol edilmeli, özel ya da kamu (bazen de hem özel sektöre hem de kamuya ait olabilmektedir) malı olup olmadığı iyi araştırılmalıdır.

-Kiralanan yerlerle ilgili de aynı nitelikli araştırma yapılmalıdır (borç, alacak-verecek durumları dahil).

Diğer taraftan, Yunanistan'da ortaya çıkan ekonomik kriz ve söz konusu krizin AB ekonomileri üzerinde yaratacağı etki ile ilgili olarak çeşitli olumlu, olumsuz ve nötr senaryolar üretmek mümkün olup, Makedonya'nın da söz konusu gelişmelerden doğrudan etkileneceğini beklemek gerekmektedir.

Bu kapsamda, Makedonya ekonomisinde yakın gelecekte ortaya çıkabilecek gelişmeler açısından en önemli faktör olan Yunanistan krizinin gerek ilgili kamu kurumlarımız gerek işadamlarımız tarafından çok dikkatle takip edilmesi büyük önem taşımaktadır.

Özellikle "Ekonomide Geleceğe Yönelik Beklentiler" bölümünün son kısmında belirtildiği üzere, orta vadede Makedonya'daki Yunan firmalarının el değiştirmesi şeklinde oluşabilecek bir senaryo

durumunda gelişmeler çok iyi takip edilerek yeni satın alma ve ekonomik anlamda genişleme imkanları araştırılmalıdır.

Son olarak, Makedonya ile Türkiye arasındaki Serbest Ticaret Anlaşmasına ilişkin 2010 yılında gerçekleştirilmesi öngörülen Ortaklık Komitesi Toplantısı sonrasında Makedonya'nın Türkiye menşeli tarım ve işlenmiş gıda ürünlerine uyguladığı gümrük vergilerinin sıfırlanması ya da önemli oranda düşürülmesinin bahse konu sektörümüzün ülkeye yönelik ihracatının ciddi oranda yükselmesine neden olacağı beklenmektedir.

► **Tarım ve Gıda Ürünleri İhraç Potansiyelimiz**

Sektör	GTİP	Potansiyel Ürün	Ülkenin Toplam İthalatı 2010 (milyon dolar)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2010 (milyon dolar)	Türkiye'nin Toplam İhracatı 2010 (milyon dolar)	Dünya İthalatında Ülkenin Payı 2010	Türkiye'nin Ülkeye İhracatındaki Değişim 2009-2010 (%)	Ülkenin Toplam İthalatındaki Değişim 2009-2010 (%)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2010 Aylık Veriler*	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2011 Aylık Veriler*	Ülke İthalatında İlk 5 Ülke ve Pazar Payları (%)
Sektör	GTİP	Potansiyel Ürün	Ülkenin Toplam İthalatı (milyon dolar)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı (milyon dolar)	Türkiye'nin Toplam İhracatı (milyon dolar)	Dünya İthalatında Ülkenin Payı 2009 (%)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatındaki Değişim 2009-2010 (%)	Ülkenin Toplam İthalatındaki Değişim 2009-2010 (%)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2009 (Ocak-Şubat)Aylık Veriler (milyon dolar)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2010 (Ocak-Şubat)Aylık Veriler (milyon dolar)	Ülke İthalatında İlk 5 Ülke ve Pazar Payları (%)
Çikolata	1806	Kakao içeren çikolata	2009:32	2009:2,9 2010:1,8	2009:329 2010:365	0,2	-35				Sırbistan (43), Hırvatistan (17), Almanya (13) Polonya (8), Türkiye (6),
Sert Kabuklu Meyveler	0802.22	Kabuksuz fındık	2009:1	2009: 0,7 2010: 9,2	2009:711 2010:892	0,1	100+				Türkiye (93), Gürcistan (4), Avusturya (2)
Yaş Meyve ve Sebze	0805.50	Limon	2009:4	2009: 2,3 2010: 2,7	2009:278 2010:313	0,1	18				Türkiye(69), Arjantin (15), İspanya (11), Yunanistan (2), Brezilya (2)
Kuru Meyveler	0806.20	Kuru üzüm	2009: 0,4	2009: 0,2 2010: 0,1	2009:407 2010:418	0,01	-50				Türkiye (98), Yunanistan (1,5), Sırbistan (0,5),
Buğday	1001	Buğday	2009:10	2009: 2010:	2009:61 2010:201	0.04	-				Sırbistan (34), Bulgaristan (12) Macaristan (37), Hırvatistan (10) Yunanistan (9)

Kaynak : Tablonun hazırlanmasında Türkiye'ye ilişkin rakamlarda TUIK, diğer ülkelere ilişkin istatistik rakamlarında UN-ITC TradeMap, gümrük vergisi konusunda AB ülkeleri için TARIC diğer ülkeler için kendi gümrük idarelerini kullanılmıştır.

* Veriler 12 aylıktır.

► Sanayi Ürünleri ve Hizmetler İhraç Potansiyelimiz

Makedonya'ya yaptığımız sanayi ürünleri ihracatında hazır giyim, otomotiv, beyaz eşya ve kağıt ve karton ürünleri başta gelen sektörlerdir.

Sektör	GTİP	Potansiyel Ürün	Ülkenin Toplam İthalatı 2010 (milyon dolar)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2010 (milyon dolar)	Türkiye'nin Toplam İhracatı 2010 (milyon dolar)	Dünya İthalatında Ülkenin Payı 2010	Türkiye'nin Ülkeye İhracatındaki Değişim 2009-2010 (%)	Ülkenin Toplam İthalatındaki Değişim 2009-2010 (%)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2009 (Ocak-Şubat) Aylık Veriler* (milyon dolar)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2010 (Ocak-Şubat) Aylık Veriler* (milyon dolar)	Ülke İthalatında İlk 5 Ülke ve Pazar Payları (%)	Ülkenin Türkiye'ye ve Rakip Ükelere Uyguladığı Gümrük Oranları
Sektör	GTİP	Potansiyel Ürün	Ülkenin Toplam İthalatı (milyon dolar)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı (milyon dolar)	Türkiye'nin Toplam İhracatı (milyon dolar)	Dünya İthalatında Ülkenin Payı 2009 (%)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatındaki Değişim 2009-2010 (%)	Ülkenin Toplam İthalatındaki Değişim 2009-2010 (%)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2009 (Ocak-Şubat) Aylık Veriler (milyon dolar)	Türkiye'nin Ülkeye İhracatı 2010 (Ocak-Şubat) Aylık Veriler (milyon dolar)	Ülke İthalatında İlk 5 Ülke ve Pazar Payları (%)	Ülkenin Türkiye'ye ve Rakip Ükelere Uyguladığı Gümrük Oranları
Hazır Giyim	61	Örme giyim	2009:27	2009: 10,2 2010: 6,4	2009: 588 2010: 674	0,01	-37				Yunanistan (32), Çin (19) Türkiye (16), Bangladeş (6), İtalya (5),	AB ve TR %2,5, MFN %17,5
Hazır Giyim	62	Dokuma giyim	2009:40	2009: 6,6 2010: 4,5	2009:282 2010:306	0,02	-31				Yunanistan (23), Çin (23), Türkiye (17), Almanya (8) İtalya (4)	AB ve TR %2,5, MFN %17,5
Kablo	7408	Bakır kablo	2009:10	2009: 0,3 2010: 3,1	2009:200 2010:350	0,1	933				Sırbistan (60), Ukrayna (12) Almanya (12) Yunanistan (12), Türkiye (3)	AB ve MFN % 0
Kağıt ve Karton Ürünleri	4818	Hijyenik kağıt ürünleri	2009:26	2009: 5,1 2010: 6,3	2009: 461 2010: 571	0,1	23				Türkiye (24), Sırbistan (15), Bosna-Hersek (14) Yunanistan (12), Slovenya (5)	AB ve MFN % 0
Beyaz Eşya	8418	Buzdolabı	2009:19	2009: 5,6 2010: 5,9	2009: 1,318 2010: 1,521	0,1	5				Türkiye (30), İtalya (16), Romanya (10), Slovenya (9), Çin (7)	AB ve TR %3, MFN %15
Beyaz Eşya	8450	Çamaşır Makinesi	2009:8	2009: 2,7 2010: 2,8	2009: 699 2010: 714	0,1	3,7				Slovenya (36), Türkiye (33), İtalya (13)	AB ve TR %3, MFN

												Çin (3), Polonya (3)	
Otomotiv	8701	Traktörler	2009:30	2009: 0,8 2010: 0,4	2009: 260 2010: 271	0,1	-50					Almanya (37), İsveç (20), Hindistan (7), Hollanda (7), Sırbistan (4), Türkiye (4)	AB ve TR %0, MFN %5-10
Otomotiv	8704	Kamyonlar	2009:45	2009: 7,9 2010: 2,7	2009: 2,298 2010: 3,334	0,1	-65					Almanya (40), İtalya (16) Türkiye (15), Fransa (8) İsveç(4),	AB ve TR %0, MFN %5-10
İş ve Maden Makineleri	8429	İş makineleri, buldozer, greyder, vb.	2009:22	2009: 0 2010: 0	2009: 77 2010: 74	0,1	0					Japonya (24), Ukrayna (24), İngiltere(11), Almanya (10) ABD (6),	AB ve TR %0, MFN %5-10
İş ve Maden Makineleri	8428	İş Makineleri	2009:16	2009: 0,3 2010: 0,3	2009: 73 2010: 76	0,1	0					Almanya (21), Sırbistan (16), İtalya (14), ABD (10), Yunanistan (9),	AB ve TR %0, MFN %5-10
İş ve Maden Makineleri	8474	Maden ve mineral üretimi için makineler	2009:13	2009: 1,5 2010: 1	2009: 248 2010: 255	0,1	-33					Almanya (36), Sırbistan (11), İsveç (9), Yunanistan (8), İtalya (7), Türkiye (4)	AB ve TR %0, MFN %5-10
İş ve Maden Makineleri	8431	Makine Aksam ve Parçaları	2009:8	2009: 0,6 2010: 0,5	2009: 288 2010: 454	0,09	-18					Almanya (24), Sırbistan (24), İsveç(11), Yunanistan (8), İtalya (7), Türkiye (4)	AB ve TR %0, MFN %5-10

Kaynak : Tablonun hazırlanmasında Türkiye'ye ilişkin rakamlarda TUIK, diğer ülkelere ilişkin istatistik rakamlarında UN-ITC TradeMap, gümrük vergisi konusunda AB ülkeleri için TARIC diğer ülkeler için kendi gümrük idarelerinin verileri kullanılmıştır.

* Veriler 12 aylıktır.

Makedonya - Düzenlenen Önemli Fuarlar